

Elevers uppfattningar om varför attityden till invandrare tenderar att bli mer negativ när man blir äldre

En fenomenografisk fallstudie av elever i årskurs 9

Fanny Makkee

Magisteravhandling i pedagogik

Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier

Åbo Akademi

Vasa, 2019

Författare (Efternamn, förnamn) Makkee, Fanny	Årtal 2019
Arbetets titel Elevers uppfattningar om varför attityden till invandrare tenderar att bli mer negativ när man blir äldre - en fenomenografisk fallstudie av elever i årskurs 9.	
Publicerad avhandling i pedagogik för pedagogie magisterexamen Vasa: Åbo Akademi. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier. Institutionen för lärarutbildning	Sidantal
Referat (Avhandlingens syfte, forskningsfrågor, metoder, respondenter, huvudsakliga resultat, slutsatser)	
<p>Invandringen har ökat markant de senaste åren i Finland och detta har lett till att det finns allt mera elever med invandrarbakgrund i de finländska skolorna. Forskning har visat att barn i den lägre grundskolan generellt har en positiv attityd till invandrare. Det har däremot visat sig förekomma mera negativa attityder till invandrare i grundskolans andra stadium. Utifrån resultatet av tidigare forskning har ett intresse uppstått och undersökningens syfte har utformats därefter. Syftet med undersökningen är att undersöka elevers uppfattningar om varför unga tenderar få en mera negativ attityd till invandrare när de kommer in i tonåren.</p> <p>Forskningsfrågorna är</p> <ul style="list-style-type: none"> - Varför tror elever i årskurs 9 att man tenderar få en mera negativ attityd till invandrare när man blir äldre? - När tror elever i årskurs 9 att det sker en ändring i attityden till invandrare? - Finns det en skillnad i attityder till invandrare mellan pojkar och flickor i årskurs 9? <p>Undersökningen är kvalitativ och ansatsen är fenomenografisk. Som datainsamlingsmetod användes en enkät med öppna frågor med en kort introduktion. Totalt deltog 87 respondenter från fem klasser i två olika skolor. Respondenterna gick i årskurs 9. Som analysmetod har jag använt mig av meningskoncentrering.</p> <p>Resultatet visar att respondenterna tror att de största orsakerna till att yngre tenderar att ändra sin attityd när de blir äldre är de yngres begränsade tillgång till information, influenser från media, föräldrar och vänner samt gruppsyck. Respondenterna tror bland annat att attitydändringen sker när barn och unga når en viss ålder eller kommer in i puberteten, när man tar mera del av media eller när man kommer till högstadiet. Utifrån respondenternas svar kunde man även tolka och analysera deras egna attityder. En tredjedel av respondenterna uttryckte negativa attityder till invandrare. Det fanns en stor skillnad mellan pojkars och flickors negativa attityder till invandrare, flickorna var i överlag mera positivt inställda än pojkarna. De negativa attityderna uttrycktes genom rasistiska uttryck, negativa fördomar, rädsla för det okända och främlingsfientlighet.</p> <p>De flesta elever i årskurs 9 är medvetna om varför man tenderar att ändra åsikt när man blir äldre. Respondenterna är även medvetna om vilka åsikter som anses vara politiskt korrekta, men delar inte alltid den åsikten.</p> <p>I likhet med teori inom området som presenteras och diskuteras i avhandlingen, kan man utgående från resultatet konstatera att i en multikulturell skola där alla ska trivas kräver arbete av alla involverade. Det krävs kunskap och förståelse av ledningen, lärarna och eleverna. Tillsammans med skolans personal, borde eleverna träna på att umgås tillsammans med människor från olika ställen och skapa en trygg miljö för alla.</p>	
Sökord Kultur, interkulturell kompetens, kulturmöte, stereotyper, fördomar, invandrare	

Innehåll

Abstrakt

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Om mångkulturalitet i läroplanen	3
1.3 Syfte och forskningsfrågor	4
1.4 Avhandlingens upplägg	4
2 Teori och begreppsbeskrivningar.....	6
2.1 Kultur	6
2.2 Kulturmöten och kulturkrockar	8
2.3 Interkulturalitet, mångkulturalitet, multikulturalitet och hybrida kulturer i skolsammanhang	10
2.4 Attityd.....	12
2.5 Stereotyper och fördomar.....	14
2.6 Invandrare.....	15
3 Tidigare forskning.....	16
4 Metod och genomförande	20
4.1 Problemprecisering.....	20
4.2 Kvalitativ metod.....	20
4.3 Den fenomenografiska forskningsansatsen	21
4.4 Undersökningens genomförande.....	22
4.4.1 Val av respondenter	22
4.4.2 Datainsamlingsmetod	22
4.5 Analys och tolkning av data	23
4.6 Validitet, reliabilitet och etik	23
5 Resultatredovisning.....	26
5.1 Varför tenderar unga att få en mera negativ attityd till invandrare när de blir äldre och vad är det som påverkar ändringen av attityden?	27

5.2 När tror unga att det sker en ändring i attityden till invandrare?	33
5.3 Finns det en skillnad mellan flickor och pojkars attityder till invandrare.....	36
6 Diskussion	38
6.1 Resultatdiskussion.....	38
6.1.1 Sammanfattning	44
6.2 Metoddiskussion.....	46
6.3 Förslag på fortsatt forskning	47
Litteraturförteckning.....	48

Bilagor

Bilaga 1: Blankett om forskningstillstånd av föräldrar

Bilaga 2: Svarsblankett

Figurer

Figur 1: Kulturbeskrivning som ett isberg (Lahdenperä, 2004, s. 14)

Tabeller

Tabell 1: Varför tenderar unga att få en mera negativ attityd till invandrare när de blir äldre och vad är det som påverkar ändringen av attityden?

Tabell 2: När tror unga att det sker en ändring i attityden till invandrare?

1 Inledning

I avhandlingens första kapitel presenterar jag bakgrunden till mitt tema och mångkulturalitet i läroplanen.

1.1 Bakgrund

I och med den ökade globaliseringen under 2000-talet har allt fler invandrare flyttat till Finland. Enligt Statistikcentralen (2018) flyttade det år 2017 31 797 invandrare till Finland. Av invandrarna hade 78 % av människorna utländsk bakgrund, resten var så kallade återvändare. Ungefär 55 % av invandrarna kom från länder som inte hör till Europeiska unionen. Största delen av dem var ryssar (30 965), irakier (9 532) och kineser (8 533). Var tionde person i åldern 25–44, bosatt i Finland 2015, hade utländsk bakgrund. Andelen barn i skolåldern som hade utländsk bakgrund 2015 var 7 %. (Statistikcentralen, 2014, 2017 & 2018)

År 2017 sökte totalt 5 059 personer asyl i Finland, vilket är 10 % mindre än år 2016 (Migrationsverket, 2018). År 2017 fick ca 40 % av de asylsökande ett positivt beslut, dvs. att de beviljades asyl. År 2016 var det bara 27 % som beviljades asyl i Finland. Den stora ökningen beror på att de asylsökande har framfört bättre grunder i sina ansökningar. Enligt Migrationsverket är den vanligaste grunden konvertering till kristendom, som man anser vara en risk för att bli förföljd i sitt hemland. (Migrationsverket, 2018) Den ökade flyktingströmmen har ökat till Europa på grund av det politiskt oroliga läget i Syrien, Irak och Afghanistan. Hunger har varit en orsak till flykten från Jordanien och Libanon. Flyktingar från Afrika har hittat en kortare rutt till Europa via Turkiet till Grekland, vilket har gjort att det har blivit lättare att ta sig till Europa (YLE, 10.9.2015.)

Arbets- och näringsministeriet skriver på sina hemsidor (hämtad 14.02.2019), att invandrare är en viktig del av Finlands framtid. De skriver att det är viktigt att invandrare integreras eftersom de har med sig kunskap och färdigheter som Finland behöver i samhället och i arbetslivet. För att detta ska ske, måste både invandrarna själva och mottagarna, det finska folket, vara

engagerade och öppna. Kauhanen och Lyytinen rapporterar tillsammans med Tulevaisuuden tekijät (2003), att Finland behöver invandrare eftersom Finlands befolkning blir allt äldre. Enligt rapporten kommer Finlands befolkning att minska från och med år 2030. År 2018 var det tredje året i rad då det i Finland dog flera personer än föddes. Enligt statistikcentralen (2018) har arbetsföra personer minskat med över 100 000 personer under de senaste åtta åren. Prognosen säger att år 2050 kommer antalet arbetsbördiga personer vara drygt 200 000 mindre än nu. (Statistikcentralen, 2018) Statistikcentralens prognoser baserar sig på tidigare utveckling, man beaktar inte ekonomiska, sociala eller samhällspolitiska beslut.

Nästan alla har en åsikt om immigration och om människor som har utländsk bakgrund. Detta har uppmärksammats mycket i media på grund av den globala flyktingkrisen. Raittila (2010, s. 67–73) menar att under hösten 2008 och våren 2009 ändrades tonen i media när det pratades om invandring. Tidigare talade både de politiska partierna och journalisterna positivt om ett mångkulturellt samhälle och det goda med arbetskraft från utlandet. Endast Sannfinländarna, under ledning av Timo Soini, hade uttryckt sig negativt mot invandringen. Det har blivit mera acceptabelt att uttrycka sig på ett rasistiskt sätt både för politiker och journalister. Tonen har sedan smittat av sig på de finska medborgarna. (Raittila, 2010, s. 67–73)

Skolan förändras i takt med samhället. Linnér och Westerberg (2009) påpekar att detta kännetecknas bland annat av den etniska mångfalden vi har i dagens skola (s. 10). Vidare beskriver författarna den mångkulturella skolan som en skola med många olika etniska grupper eller invandrare. De poängterar även att det inte bara handlar om invandrare utan också om de olika könen, ungdomskulturer och om olika sociala grupper (s. 19). I dagens Finland har alla i teorin samma rättigheter och möjligheter. I skolan betyder detta att alla elever har rätt till integration där interkulturell pedagogik kommer att spela roll. (Linnér & Westerberg, 2009, s. 10)

Forskning har visat att barn i den lägre grundskolan generellt har en positiv attityd till invandrare. Det har däremot visat sig förekomma mera negativa attityder till invandrare i grundskolans andra stadium (Virrankoski & Smeds, 2004, s. 426; Björni, 2013, s. 45–66; Makkee, 2017 s. 30). Varför det sker en förändring när man kommer in i tonåren och vad som påverkar attityd förändringen intresserar mig. Jag är speciellt intresserad av att ta reda på och undersöka vad de unga själva tror kan vara orsaken och om de är medvetna om att det sker en förändring.

1.2 Om mångkulturalitet i läroplanen

I *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014* (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 15), finns det ett avsnitt som har rubriken *humanitet, bildning, jämlikhet och demokrati* varefter det kommer ett avsnitt som heter *kulturell mångfald är en rikedom*. Dessa två avsnitt behandlar hur utbildningen skall sträva att utveckla humana människor som strävar efter sanning, godhet, skönhet, rättvisa och fred. Eleverna skall kunna fatta beslut på ett etiskt och reflekterat sätt, oberoende av om det gäller en själv eller någon annan. Vidare beskrivs det hur utbildningen både ska sporra ett intresse för den egna och andras kulturer, för att stärka uppskattningen för kreativitet och kulturell mångfald samt främja interkulturell kommunikation.

Eleverna ska handledas att lära sig att se saker utifrån andra människors livssituationer och förhållanden. Att lära sig tillsammans över språk-, kultur-, religions- och livsåskådningsgränserna skapar förutsättningar för genuin kommunikation och gemenskap. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 15)

I läroplanen presenteras det sju kompetensområden som elever och lärare skall arbeta med i undervisningen. Kompetensområde två, *Kulturell och kommunikativ kompetens* (s. 21) beskriver hur vi lever i en mångkulturell miljö och varför det är viktigt att känna till sin egen kultur samt sina medmänniskors kultur för att förstå varandra och underlätta kommunikationen.

Eleverna ska lära sig att se kulturell och språklig mångfald och olika åskådningar som en positiv resurs. Samtidigt ska de få lära sig att känna till hur kulturer, religioner och åskådningar påverkar samhället och vardagen och hur kulturen omformas av media. De ska också få fundera över vilka saker man inte kan acceptera på grund av att de strider mot de mänskliga rättigheterna. (Utbildningsstyrelsen 2014, s. 21)

Kompetensområdet två ger också anvisningar för hur eleverna ska ges tillfällen att öva på att sätta sig in i andras situationer och se på olika situationer från olika perspektiv. Kompetensområdet ger även riktlinjer för hur man ska arbeta med eleverna för att skapa respekt och förtroende för andra människogrupper och folkslag. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 21)

I kompetensområde sju, *Förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid*, ska eleven uppmuntras att se på världen från olika perspektiv gällande likabehandling, jämlikhet och jämställdhet. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 24)

I kapitel nio, *Särskilda frågor som anknyter till språk och kultur*, beskrivs att eleverna inom de olika ämnena ska lära sig att värdesätta olika språk och kulturer samt främja två- och flerspråkighet. Det kan man göra genom att ha flerspråkig undervisning och att uppmuntra eleverna att använda de språk de kan. Eleven ska även handledas att känna till, respektera och förstå rätten till sitt eget språk och kultur. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 86)

1.3 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med avhandlingen är att undersöka elevers uppfattningar om varför unga tenderar få en mera negativ attityd till invandrare när de kommer in i tonåren.

Forskningsfrågorna är

- Varför tror elever i årskurs 9 att man tenderar få en mera negativ attityd till invandrare när man blir äldre?
- När tror elever i årskurs 9 att det sker en ändring i attityden till invandrare?
- Finns det en skillnad i attityder till invandrare mellan pojkar och flickor i årskurs 9?

1.4 Avhandlingens upplägg

Avhandlingen består av sex kapitel. I det första kapitlet presenteras undersökningens bakgrund, syfte och forskningsfrågor. Dessutom presenterar jag hur den grundläggande läroplanen tangerar ämnet. I teorikapitlet kommer jag att redogöra för olika begrepp som är relevanta för min avhandling. Det här kapitlet ska underlätta läsningen. Kapitlet börjar med förklaringar på övergripande begrepp som kultur, kulturmöten, attityd och invandrare. Det tredje kapitlet har en presentation av tidigare forskning där både nationell och internationell forskning presenteras.

I det fjärde kapitlet presenteras syftet och forskningsfrågorna för avhandlingen. I kapitlet beskrivs även den kvalitativa forskningsansatsen, hur undersökningen är genomförd och hur valet av respondenter gjordes. I kapitlet för resultatredovisningen kommer jag att igen presentera mina respondenter och redogöra för hur resultatredovisningen är uppbyggd. I kapitel sex finns en sammanfattning för undersökningens resultat samt en resultatdiskussion. Resultatet diskuteras utgående från forskningsfrågorna. Sedan kommer jag att föra en metoddiskussion och slutligen ger jag förslag på fortsatt forskning.

2 Teori och begreppsbeskrivningar

I detta kapitel behandlar jag olika begrepp som är viktiga för avhandlingen. Begreppen som tas upp är kultur, attityd, fördomar och stereotyper samt invandrare.

2.1 Kultur

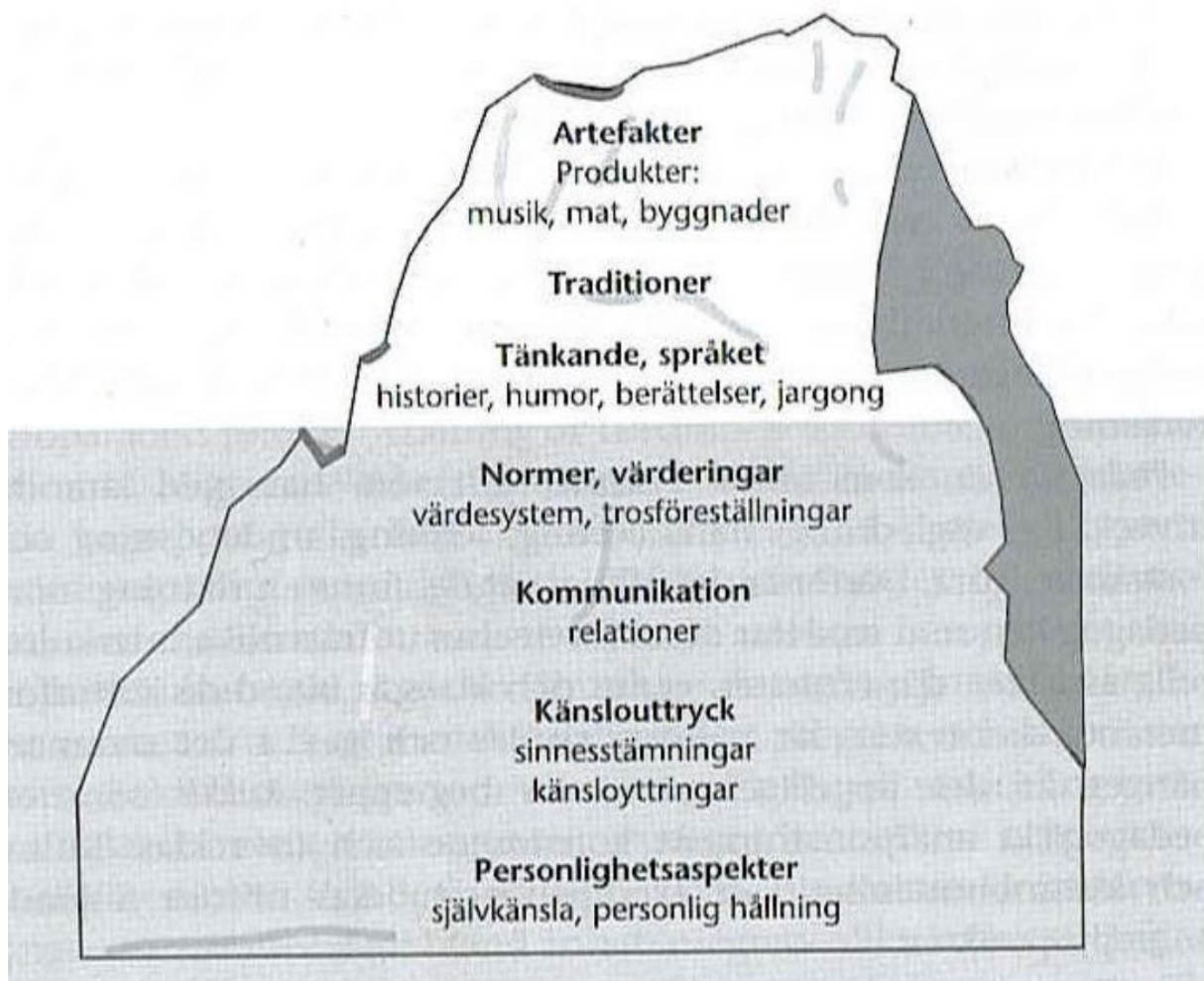
Lahdenperä (2010, s. 15) beskriver hur det i Finland för ännu trettio år sedan var en etnisk homogen skola. Nästan alla talade samma språk och hade en liknande kulturell bakgrund. Idag ser sanningen ut på ett annat sätt. Som redan tidigare presenterats, har 7 % av skolbarnen (Statistikcentralen, 2015) en invandrabakgrund. Det här för med sig många nya kulturer för både elever och lärare att se, respektera och begripa.

Kultur är ett komplext ord eftersom det finns många olika innebörder av kultur. Ordet kultur kommer från det latinska *cultura* som betyder odling (Nationalencyklopedin). En person kan höra till många olika kulturer och skapa sin egen kultur. Man kunde säga att kulturen är som en referensram man föds i som man under livets gång formar till sin egen. Kultur innebär för många litteratur, musik och konst med mera, men kultur är också ett levnadssätt, en syn på livet samt olika traditioner. Kulturer ses ofta även som länder, etnisk bakgrund, sociala klasser, kön, religion, språk och så vidare. (Fassold & Connor-Linton, 2006, s. 346–347; Hanssen, 1998, s. 19; Nationalencyklopedin)

Beckman och Forsling (2009, s. 15) menar att en kultur växer fram när en grupp människor försöker överleva tillsammans. Gruppen ska befinna sig på samma plats, under samma tid och under samma omständigheter. För att detta samhälle ska fungera måste individerna ha en likande syn på ledarskap, etiska regler och familj. De menar också att synen på deras kultur ändras då förutsättningarna ändras. Beckman och Forsling (2009) förklarar exempelvis hur klimatet och geografien påverkar kulturen. Som ett exempel beskriver de hur vi här i Norden tycker om att besöka varandra och umgås i varandras hem för att det ofta är kallt ute, medan det i afrikanska länder sällan ordnas hembesök för att det är skönare att vistas och samlas ute i skuggan där man hittar vindpustar.

Stier (2009, s. 27) beskriver fyra olika sätt att se på kultur: det beteendemässiga, det funktionalistiska, det kognitivistiska och det symboliska sättet. På det beteendemässiga sättet ser man hur individen observerar handlingar och beteenden. Man ser på *hur?* (Stier, 2009, s. 27). Det funktionalistiska sättet beskriver kultur som sociala fenomen, till exempel värden, normer och regler. Den centrala frågan är *varför?* (Stier, 2009, s.27). Det kognitivistiska sättet ser på människans inre värde och hur människan tolkar, organiserar och kategoriserar alla de intryck hon möter (Nemetz Robinsin, 1988, s. 10). Det fjärde och sista sättet är det symboliska sättet. Där fokuserar man på samspelet mellan de inre och yttre processerna.

Lahdenperä (2004, s. 13) presenterar en lista där hon har delat in kultur i sju angreppspunkter och beskriver dessa som ett isberg:

Figur 1. Kulturbeskrivning som ett isberg av Lahdenperä (2004, s. 14)

De tre första punkterna: artefakter, traditioner, tänkande och språket är alla synliga delar som vi ytligt kan jämföra med varandra. Exempel på artefakter som författaren räknar upp är bland annat mat, konst, byggnader, musik och dans. Till traditioner hör ritualer och olika beteendemönster. Vid språk och tänkande ser man på hur olika begrepp och metaforer används på olika sätt samt toner och betoningar på olika ord. Under ytan finns sedan normer, värderingar, kommunikation, känslouttryck och personlighetsaspekter. Dessa är faktorer som man inte kan se med ögat och som påverkar människan på ett djupare plan. Till normer räknas bland annat gemensamma värdegrunder och religiösa trosföreställningar. Med relationer menar författaren sätt att kommunicera med omgivningen, både kommunikation mellan familj och släkt och mellan de olika könen. Känslouttrycken är till exempel tillåtna och icke tillåtna känslor. Personlighetsaspekterna ser på hur du konstruerar dig själv, hurdan personlig hållning och självuppfattning du har. (Lahdenperä 2004, s. 14)

Etnocentrism förklarar hur människan anser att hens egen kultur är normen, hur man identifierar sig med sin grupp och hur man jämför sig med ”de andra”. Ordet etnocentrism kommer från grekiskans *ethnos* som betyder nation och *kentron* som betyder centrum. Stier hänvisar till Gudykunst & Kim (2003) som anser att etnocentristiska tankar inte är medvetna, avsiktliga eller noggrant genomtänkta, utan en konsekvens av vår socialisation. (Nationalencyklopedin; Stier, 2009, s. 132)

2.2 Kulturmöten och kulturkrockar

Kulturmöten är benämningen på fenomenet när människor eller grupper med olika kulturella bakgrunder möts (Nationalencyklopedin). Värderingar och föreställningar påverkas mycket av den kultur som människan har växt upp i. Människan anser ofta att hens beteende och sättet som hen uttrycker sig på är normen enligt omgivningen (Hanssen, 1998, s. 22). Normerna bestämmer vad som är tillåtet och inte tillåtet inom gruppen och är en del av gruppens identitet. I en grupp finns det olika typer av normer: formella och oformella, medvetna och omedvetna, uttalade och outtalade normer. Genom att följa normerna har man en större chans att bli accepterad i gruppen och bryter man mot normerna riskerar man bli utstött av gruppen. (s. 10–13, Harty & Harty, 2004)

När kulturer möts har alla parter förväntningar på hur man ska bete sig. Om förväntningarna inte uppnås är det då det kan uppstå problem. Motparterna kan då upplevas som ointresserade och oförstående eller för mycket intresserade och de verkar hålla med om allt. Man kunde säga att mötet med en ny kultur blir som en spegel. Det är då man blir uppmärksam på sin egen kultur och vad man själv anser att normen är. (Hanssen, 1998, s. 22) Hur vi möter varandra och hur vi upplever mötet baserar sig på hur bra man känner till sin egen och andras kultur. När vi är öppna för andras kulturer och tar till oss kunskap om dem blir kulturmöten ofta mera positiva. Konflikter uppstår ofta när de olika parterna inte har tillräckligt med kunskap och förståelse för varandra. (Fredriksson & Wahlström, 1997, s. 87)

När man talar om kulturer talar man ofta om förståelse för sin egen och andras kulturer (Lorentz, 2013, s. 104). Lorenz menar att förståelse och tolkning hör ihop. Författaren menar också att det inte finns en specifik begreppsförklaring på ordet förståelse. Förståelse kan tolkas på olika sätt beroende på språk och individens sociala och kulturella bakgrund. Individens erfarenhet, kunskap och tolkning påverkar även förståelsen. (Lorentz, 2013, s. 104–106) Eftersom alla bär på olika övertygelser, fördomar och förutfattade meningar gäller det att vara medveten om sitt förhållningssätt vid tolkningar (Eklund, 2016, s. 2).

Enligt Stier (2009, s. 34–35) kan kulturmöten delas in i tre nivåer: samhälls-, grupp- och individnivå. Han menar att för att kunna förstå hur kulturmöten sker ska man analysera alla tre nivåer.

Till samhällsnivån hör hur man ser på världsbilden, hurdan människosyn man har, värderingar och normer, lagar samt vanor och ovanor. Hit hör även samhällets språk, religion, traditioner, synen på kroppen, sexualitet, historia, naturen, livet och döden. (Stier, 2009, s. 34, 71–95)

Gruppnivån ser på det gemensamma gruppen har. Gruppen kan vara landets befolkning, eller mindre grupper så som kulturer inom en kyrka, skola eller idrottslag. Inom gruppen kan man ha en gemensam syn på normer, ideal och språk. (Stier, 2009, s. 35, 103–121)

Individnivån visar hur kulturen influerar människans identitet och personlighet. Kulturen finns närvarande som olika mönster hos individen. De är tankemönster, känslomässiga mönster, reaktionsmönster och beteendemönster. Det innebär att kulturen kommer att vara närvarande i hela människans liv. (Stier, 2009, s. 35, 123)

I skolan sker det kulturmöten konstant. Redan när man diskuterar i klass hur man firar och om man firar jul sker det kulturmöten, eftersom alla familjer har sina egna traditioner. Kulturmöten kommer även fram i samband med kulturkrockar. Kulturkrockar sker när människor från olika kulturer möter varandra och problem uppstår (Nationalencyklopedin). Enligt Stier och Sandström-Kjellin (2009, s.14) skyller läraren ofta på eleven med invandrarbakgrund när det uppstår problem. De menar att detta beror på att läraren har ett etnocentristiskt förhållningssätt och ser på problemet ur sitt eget perspektiv.

Stier (2009, s. 137) refererar i sitt kapitel om främlingsrädsla till Gudykunst & Kim från 2003. De skriver att en rädsla för det okända antas vara naturligt förekommande hos människor oavsett kön, etnicitet eller kultur. De menar också att vi av naturen är reserverade och misstänksamma mot det som är nytt och okänt.

2.3 Interkulturalitet, mångkulturalitet, multikulturalitet och hybrida kulturer i skolsammanhang

I situationer där människor kommunicerar och interagerar med varandra på olika språk, använder man begreppet interkulturell (Nationalencyklopedin). Beroende på vad parterna vet om varandra styrs kommunikationen i olika riktningar (Lorenz, 2013, s. 102). Så tidigt som år 1974 gav Förenta Nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO) ut rekommendationer för internationell förståelse, internationellt samarbete och fred för utbildning som en del av de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. I rekommendationerna nämns det att utbildningen ska främja, utveckla synen på och förmedla olika kulturer, olika inflytanden och levnadssätt. (Lahdenperä, 2004, s. 15)

Begreppet interkulturell pedagogisk kompetens kan beskrivas som tre olika delar av samverkan: kommunikativ kompetens, social kompetens och medborgerlig kompetens (Lorenz, 2013, s. 97). Att till exempel vara en interkulturell ledare som rektor borde vara något självklart i dagens skolor. En rektor ska visa ömsesidig respekt, tolerans, jämlikhet och social rättvisa. Dessa är de samma etiska värden som Lahdenperä (2006, s.90) tar upp som mål för interkulturalitet. För att kunna arbeta på detta sätt måste man lära sig om och förstå olika stereotyper, fördomar, rasism, sexism, diskriminering och sociala ojämlikheter (Lahdenperä, 2004, s. 12). Det vill säga att

som ledare måste man vara medveten om vad som kan bidra till en konflikt och vad som kan bidra till en ömsesidig kommunikation. Organisationen, i detta fall personalen på skolan måste vara i ständig utveckling och förändring. Ledarens, rektorns uppgift är att påverka och inspirera till djupare insikter när det kommer till målsättningar, attityder, värderingar, visioner o.s.v. (Lahdenperä, 2006, s. 31)

Lahdenperä (2004, s. 14) talar även om interkulturell pedagogik. Författaren menar att det är viktigt att bygga upp en kompetens hos lärare där man är kompetent att kunna relatera kulturella faktorer inverkan på elevernas utveckling och lärande. Lahdenperä refererar till Yebio (1982), som skriver att utvecklingen av kritisk självmedvetenhet är en del av den interkulturella lärandeprocessen. Lahdenperä fortsätter sedan med att räkna upp tre olika sätt att strukturera lärandeprocessen. Den första punkten är en studentaktiv och erfarenhetsbaserad undervisning. Författaren uttrycker att det är viktigt att undervisningen kan skapa möjligheter för rollspel och litteraturläsning om andra människors berättelser. Dessa arbetsätt är både affektiva och kognitiva. Den andra punkten är att skapa tillfällen där man konfronteras med andras sätt att tänka och värdera. På det sättet blir man mera medveten om sitt eget tänkande. Den tredje och sista punkten är känslomässig bearbetning av den egna etnocentrismen. (Lahdenperä, 2004, s. 23–25)

Begreppet mångkulturalitet innebär att det finns en blandning av olika parallella kulturer (Nationalencyklopedin). Lorenz (2013) beskriver mångkulturalitet som ett samhälles tillstånd där en ömsesidig kommunikation mellan individer som har olika kulturell bakgrund sker. Ett exempel på detta är ett mångkulturellt klassrum.

Borgström (2004) påpekar att lärarna borde ha en interkulturell kompetens som förutsätter ett öppet förhållningsätt till elever med annan etnisk eller kulturell bakgrund. För att kunna skapa denna kompetens måste man ta reda på mera om ”den andres” kultur och bakgrund. På samma sätt som Fredriksson och Wahlström beskriver kulturmöten, fortsätter Borgström med att påpeka att även läraren själv måste vara medveten om sin egen kultur för att kunna jämföra sig med andra (Lahdenperä, 2004, s. 33-35). Lorentz (2006, s. 112–113) refererar i sin artikel om interkulturell kompetens till den franska sociologen Alain Touraine. Touraine drar slutsatsen att det viktigaste i lärarutbildningen är att studera interkulturell kommunikation för att de inte ska behöva förvånas om varandras olikheter, utan urskilja sina likheter. För att kunna kommunicera

med varandra i mångkulturella lärandemiljöer krävs det kunskap om ”sig själv” och om ”de andra”, detta påminner om Borgströms (2004) syn på lärare.

Stier och Sandström Kjellin (2009, s. 120–121) har tagit fram fyra olika kategorier av lärare och hur de ser på elever med invandrarbakgrund. Den första kategorin är den naiva läraren. Den naiva läraren visar intresse för elevens kultur men sätter sig inte in och skapar sig inte en förståelse för den främmande kulturen. Den naiva läraren anser även att alla elever skall behandlas på samma sätt och beaktar inte kulturernas olika egenskaper. Den andra kategorin är den taktiska läraren. Den taktiska läraren tar reda på information om den främmande kulturen och kan känna igen olika särdrag, men saknar känslomässigt intresse för de olika kulturerna. Den tredje kategorin är den likgiltiga läraren. Denna lärare tycker att andra kulturer är annorlunda och konstiga samt har en negativ inställning till dem. Läraren har även bristfälliga kunskaper om de olika kulturerna och styrs av sina känslor av rädsla och avsky i sin undervisning. Den fjärde och sista kategorin är den medvetna läraren. Denna lärare vill gärna diskutera och ta reda på mera om andra kulturer. Den medvetna läraren tror att hen kommer att utvecklas när hen är med om ett kulturmöte och har en vilja att skapa en bättre och mera tolerant värld. (Stier & Sandström Kjellin, 2009, s. 120–121)

Multikulturell eller multikulturalism är grupper av människor som ser fördelar med ett mångkulturellt samhälle (Pykologiguiden). Lorenz (2013, s. 100–101) är skeptisk till begreppet mångkulturalism. Han menar att begreppet används på ett felaktigt sätt, eftersom största delen av världens samhällen består av kulturella och etniska skillnader utan ett specifikt centrum. Lorenz menar att alla kulturer är hybrider, samt ständigt förändring av gamla och nya inflytanden. Lindholm (2006, s. 19) är inne på samma spår och menar att kulturmöten i dagens samhälle leder till att det uppstår nya kulturer när två eller flera kulturer möts. Lindholm tar fram ett exempel och beskriver hur bland annat kebab, pitabröd och falafel har blivit en del av Finländarnas vardag och vår kultur (Lindholm, 2006, s. 19).

2.4 Attityd

Attityd som begrepp kan anses som ett socialt beteende eller inställningen till ett fenomen. Man kan ha attityder till sina släktingar, miljön, skolan eller något annat (Stier, 2009, s. 129).

Attityd anses bestå av en kognitiv komponent, en känslomässig komponent och en handlingskomponent (Baker, 1992, s. 12–13). Den *kognitiva* komponenten består av attityder som beskriver vad en person tror eller vet om fenomenet. Den *känslomässiga* komponenten beskriver hur starkt man tar ställning för eller emot fenomenet. *Handlingskomponenten* ser på beredskapen för att handla till följd av fenomenet. Till exempel är man beredd att behandla sin klasskompis med invandrarbakgrund med respekt. (Baker 1992, s. 12–13; Gudykunst & Kim, 2003; ne.se)

Wellros (1998, s. 29) skriver att attityden bildas genom språkinläringen, det vill säga att ett barn som lär sig tala även blir påverkad av attityden. Barnet hör tonen och betoningen på ordet, och även kroppsspråket hos till exempel föräldrarna. Barnet observerar de vuxnas beteenden som visas i samband med ordet. Wellros menar att man på det här sättet som liten lär sig bland annat känslan av rädsla, trygghet, avsky och respekt. Man bildar olika attityder utgående från sin omgivning och sin uppväxtmiljö. (Wellros, 1998, s. 29)

När det sker en attitydförändring ser man det även i beteendet. Oftast är det en personlig känslomässig händelse, upplevelse eller erfarenhet som bidrar till en attitydförändring. Det är mera sällan som ny information och kunskap bidrar till en attitydförändring. (Wellros, 1998, s. 31) Stier (2009, s. 131) menar att vi inte endast förändrar vår inställning, utan den vi är eller tror att vi är.

Skillnaden mellan attityd och åsikt är att åsikter oftast inte är känslomässigt laddade (Baker, 1992, s. 13–14). Åsikter och känslor överlappar dock varandra ofta. Skillnaden mellan stereotyper och attityder är att attityder är en mera personlig inställning till något. Stereotypen är dock ofta påverkad av attityden. Stier (2009, s. 129) menar att skillnaden är hårfin.

Europarådets rapport från 2009, (Byram, Barrett, Ipgrave, Jackson & Méndez García) beskriver hur viktigt det är för skolpersonal att förvärva kunskaper om olika kulturer och språk. De påpekar att basen för interkulturell kompetens alltid är personens egen attityd. Personen ska vara villig att förstå och acceptera olikheter gällande trosfrågor, värderingar och beteende för att skapa en trygg läromiljö för alla elever.

2.5 Stereotyper och fördomar

Hinton (2000, s. 19–23) menar att stereotyper ingår i allas fördomar och Palmberg (1987, s. 5) menar att stereotyper är fördomar som kommer fram speciellt ofta för en viss grupp. Palmberg använder ordet ”standardfördom” som en synonym till stereotyper och ger som exempel utseende eller beteende på hos viss grupp.

Fördomar handlar om att döma och dra slutsatser innan man har träffat en grupp av människor eller en enskild individ. Fördomen är en övertygelse eller en föreställning om hur människan ska bete sig, se ut, tänka och tycka. (Stier, 2009, s. 133) Fördomar kan definieras som negativa attityder (Stephan & Stephan, 1985, s. 346–347). Ofta är fördomarna grundade på jämförelser med sin egen grupp. Det kan vara svårt att tala om en grupp eller en kultur utan att övergeneralisera, eftersom vi saknar kunskap och information om alla individer (Stier, 2009, s. 134). En person som har mycket fördomar, har ofta har en motivation till sina uppfattningar om andra människor. Till exempel kunde en motivation till en fördom vara konkurrens mellan personer eller grupper (Hinton, 2000, s. 19-23). Fördomar kan uttryckas både kognitivt och emotionellt. Vissa personer kan uttrycka sina fördomar genom aggression eller avsky, eller genom att ta avstånd. Det kan också bli ett sätt för att kunna hantera sin frustration eller en kompensation för sina egna tillkortakommanden (Stier, 2009, s. 134–135).

Doyé (1999, s. 41) ger en enkel förklaring på stereotyper: ”bilder i vårt huvud om andra sociala grupper”. Stephan och Stephan (1985, s. 193) beskriver stereotyper mera utförligt. De anser att stereotyper ofta är nedvärderande bilder av sociala grupper. Detta innebär att en grupp människor känns igen och tillskrivs egenskaper, både inre och yttre. Till exempel en person med ett visst utseende förväntas bete sig på ett visst sätt. Människor har både stereotyper om andra grupper och den grupp man själv hör till. Olika invandrargrupper tilldelas ofta stereotyper som är nedvärderande om deras beteenden, utseende eller egenskaper. Det kan resultera i att invandrare stämplas som mindervärdiga och det skapas ett vi-de tänkande. (Angelöw & Jonsson, 1990, s. 104)

Det finns olika slag av stereotyper. Med etnokulturella stereotyper avses nationella stereotyper, till exempel att finländare är tystlåtna och nederländare är snåla. Regionala stereotyper är som namnet säger stereotyper för olika regioner, att alla i Österbotten är alla bönder och i södra

Finland arbetar alla på kontor. Stereotyper som är kopplade till bostadsorten kunde vara att alla i Närpes odlar tomater och alla i Helsingfors är snofsiga. Man kunde säga att stereotyper hjälper att skilja på "oss och dem". Man ser på likheter och olikheter vilket även gör att man antar att alla i samma grupp har samma egenskaper. (Stier, 2009, s. 125–129)

På samma sätt som barn lär sig attityder, skapas även stereotyper, det vill säga genom social inläring. Ofta är stereotyperna ärvda eller överförda omedvetet från någon äldre. När barn är små och därför kan det vara svårt att själv för barnet att själv bedöma sanningen. (Angelöw & Jonsson, 1990, s. 10)

2.6 Invandrare

En invandrare är en person som flyttar till ett annat land för att bosätta sig där för en längre tid (Nationalencyklopedin). En invandare kan vara en flykting, immigrant, återvändare eller asylsökande (Soilamo, 2008, s. 16).

En *flykting* är en person som på grund av risk för förföljelse måste lämna sitt hemland och inte kan återvända. En *asylsökande* är en person som ansöker om flyktingstatus. En *immigrant* är en person som frivilligt flyttar från ett land till ett annat land. *Återvändare* är en person som flyttar tillbaka till sitt ursprungsland. (Finlands utrikesministerium, 2019).

Arbets- och näringsministeriet skriver på sina hemsidor (hämtad 14.02.2019), att invandrare är en viktig del av Finlands framtid. De skriver att det är viktigt att invandrare integreras eftersom de hämtar med sig kunskap och färdigheter som Finland behöver i samhället och i arbetslivet. För att detta ska ske, måste både invandrarna själva och mottagarna, det finska folket, vara engagerade och öppna.

3 Tidigare forskning

Jag presenterar både internationell och nationell forskning om människors attityder till minoriteter, invandrare och rasism.

Raundalen och Lorentzen (1995, s. 12–13, 23) beskriver undersökningar gjorda i Amerika, där de har studerat barns etniska medvetenhet. De menar att barn utvecklar en etnisk medvetenhet vid tre till fyra års ålder. Denna medvetenhet gör att man inser personers olikheter som annan hudfärg, annat utseende och olika kön. Många barn är under dessa år elaka mot varandra och pekar ut sina olikheter. Sedan när man kommer upp till sjuårsåldern minskar jämförelsen med de andra och barnen börjar reflektera över sitt beteende. Forskningen visade att minskningen är ett bevis på inlärd processer och kom fram till att det är åldern då man har störst möjlighet att påverka barnens attityder. Raundalen och Lorentzen har döpt åldern åtta till tolv till guldåldern, eftersom det är då de vuxna har mest inflytande på de ungas attityder. (Raundalen & Lorentzen, 1995, s. 12–13, 23)

I en undersökning gjord av Miklikowska (2017) presenterar forskaren olika undersökningar som säger att yngre barns attityder påverkas genom observationer och imitationer av föräldrar och jämnåriga för att accepteras och vara en i gruppen (s. 627). I undersökningen deltog 891 elever från tre olika skolor i Sverige och medelåldern på eleverna var 13 år. Datat samlades in under tre omgångar med två års mellanrum. Även föräldrar till eleverna deltog i studien och det gjordes bland annat jämförelser mellan föräldrarnas socioekonomiska status och elevernas svar. Forskaren presenterar även undersökningar som har gjorts i grupper där det har förekommit individer med flera olika etniska bakgrunder, grupperna kallar Miklikowska för *intergroup friendships*. Med *intergroup friendships* menar Miklikowska relationer mellan personer som har olika etniska bakgrunder. I forskningarna har det bevisats att individer som har vänskaper i intergrupper har ökad empatiförmåga, minskad ångest och minskade negativa attityder till intergrupprelationer samt minskade fördomar. Miklikowska har i sin undersökning gjort en longitudinell studie för att se om inflytande från föräldrar, jämnåriga och intergrupprelationer har ett lika stort inflytande när de unga blir äldre när det gäller attityder och fördomar till invandrare. Resultatet (s.639–643) visade att föräldrar, jämnåriga och intergrupprelationer hade ett inflytande på de ungas attityder till invandrare. Ungar med mera fördomsfulla föräldrar och

inga intergrupprelationer, ökade fördomar även vid senare testtillfällen. Resultatet visade även att unga med vänner som hade invandrarbakgrund, blev mindre påverkade av sina föräldrar till skillnad från jämnåriga som inte hade vänner med invandrarbakgrund. Även föräldrarnas socioekonomiska bakgrund påverkar de ungas attityder. De unga med fattigare föräldrar hade mera fördomar än unga med rikare föräldrar. Miklikowska (s. 640) anser att detta korrelerar med tidigare undersökningar som visar att lågutbildade och låginkomsttagare har mera negativa attityder till invandrare. De negativa attityderna kommer från rädsla för att deras ekonomiska samt sociala status skall försämrans när staten måste ta hand om invandrarna. Miklikowskas longitudinella studie visar även att de ungas negativa attityder ökar i den unga tonåren och minskar sedan lite i mitten av tonåren (s. 642). Forskaren understryker dock att mera liknande studier måste göras för att stärka detta resultat. (Miklikowska, 2017, s. 626–648)

Virrankoski tillsammans med Smeds (2004) och Björni (2013) har undersökt elever i årskurs 9. Undersökningarna behandlade nationell identitet, fosterländskhet och attityder till etniska grupper. Virrankoski och Smeds gjorde en undersökning där totalt 451 svensk- och finskspråkiga elever i Finland svarade på en enkät två veckor innan sommarlovet skulle börja. Bland uppgifterna som eleverna skulle svara på gick en av uppgifterna ut på att bedöma påhittade nyhetsrubriker på en Likertskala från 1–5 och en annan uppgift gick ut på att jämföra ett mörkt och ett ljust par och kommentera fritt om vilka tankar som väcktes. Det förekom mera främlingsfientlighet bland pojkarna jämfört med flickorna. (Virrankoski & Smeds, 2004, s. 426, 429–423) Björni hade i sin magisteravhandling bett eleverna att skriva svar på öppna frågor, om vad de skulle tycka om det kom en ny klasskamrat till deras klass med en utländsk bakgrund. Överlag var respondenterna positivt inställda och skrev att det skulle bli roligt, intressant och spännande att få en ny klasskamrat och såg möjligheten till ny vänskap. Men som i Virrankoskis och Smeds undersökning fanns det även elever som kom med rasistiska, fördomsfulla och nedvärderande svar. Majoriteten av de negativa svaren var även här från pojkar. (Björni, 2013, s. 45–66)

I en artikel publicerad av Bentsen (2017) fick 4 979 elever med en eller två föräldrar med svensk nationalitet svara på frågor om immigranter. Eleverna gick i årkurs nio eller i ettan på gymnasiet. Ungefär 40 % av Bentsens respondenter svarade att immigranter antagligen är trevliga människor, vilket är procentuellt mindre än Virrankoski och Smeds samt Björniss undersökning. Av respondenterna svarade 29.9 % ja på frågan om de tyckte att det var okej att bo bredvid en person som är en immigrant och nästan hälften av respondenterna svarade nej på

ställningstagandet ”immigranter kan man inte lita på”. Det var 25.8 % av respondenterna som svarade nej på frågan om de tyckte att det bodde för mycket immigranter i Sverige. En annan skillnad till Virrankoski och Smeds samt Björniss undersökning är att det inte fanns någon större skillnader på attityden mellan flickor och pojkar. Bentsen skriver dock att respondenterna inte alla hade samma definition på ordet immigrant, vilket gjorde analysen och tolkningen till en utmaning. (Bentsen, 2017, s. 14–15)

I en undersökning där 1 781 elever i åldern 11–18 från Skottland deltog, fick man liknande resultat som Virrankoski och Smeds, Björni och Bentsen. Undersökningen är analyserad och presenterad av den skotska regeringen och publicerad 2018. Det som skiljer sig från de andra undersökningarna som jag har presenterat, är åldern på eleverna som deltagit i undersökningen och variationen i attityderna mellan åldersgrupperna. Nästan hälften av eleverna i den sista årskursen i högstadiet S6, som är mellan 16 och 18 år gamla, ansåg att immigrationen till Skottland är mestadels positivt och en fjärdedel ansåg att man kunde ta in flera immigranter i landet. I de yngre klasserna var man lite mera skeptisk och mellan 34 % och 38 % ansåg att immigrationen har medfört sig något gott. Även här som i de andra forskningarna tenderar flickorna att ha mera positiva attityder än pojkar till invandrare. (Scottish Government, 2018, s. 4–6, s. 9–21)

I min kandidat havhandling (Makkee, 2017) gjorde jag en undersökning med elever i årskurs fem och sex. Eleverna skulle skriva ner vad de tyckte om det kom en ny hypotetisk elev till klassen från ett land som låg långt borta. Totalt var det 63 respondenter från två olika skolor i fyra olika skolor som svarade på enkäten. Eleverna hade generellt en positiv attityd till att det skulle komma en ny elev till klassen. Endast en av eleverna uttryckte en negativ attityd till den hypotetiska klasskamraten och två av eleverna uttryckte en positiv fördom. Fördomarna uttrycktes av två pojkar som önskade att den hypotetiska nya klasskamraten skulle komma från England respektive Spanien för då skulle de troligen ha ett intresse för fotboll (s. 21). Det fanns även en skillnad i hur flickorna och pojkarna uttryckte sig i sina svar. En tredjedel av pojkarna ansåg att denna nya hypotetiska klasskamrat kunde bli deras vän och att de skulle umgås tillsammans på raster och utanför skolan. Endast en sjättedel av flickorna uttryckte denna möjliga vänskap. Flickorna var däremot mera oroliga över att den hypotetiska klasskamraten skulle känna sig utanför, funderade på hur de skulle kommunicera om det inte fanns ett gemensamt språk och var intresserade av elevens hemland (s. 24). En signifikant skillnad

mellan denna studie och Virrankoski och Smeds samt Björnis studie var att pojkarna inte uttryckte några negativa attityder eller rasistiska uttryck.

Det europeiska centret för övervakning av rasism och främlingsfientlighet (EUMC) har tillsammans med Europabarometern gjort undersökningar om majoritetens attityd till minoriteterna i Europa åren 1997, 2000 och 2003. I undersökningen deltog 15 länder i Europeiska unionen. Respondenterna var i åldern 15–17 och varje land hade 1 500–2 500 respondenter. Respondenterna skulle svara på frågor gällande multikulturalitet och rättigheter för invandrare. Undersökningens slutsats var att 25 % av respondenterna var emot multikulturalitet, men det var stor skillnad mellan områdena och länderna (EUMC, 2005, s. 13–14). Exempelvis hade de nordiska länderna en lägre procent och länderna kring Medelhavet en högre procent. Av respondenterna var 39 % emot medborgerliga rättigheter för så kallade lagliga invandrare. Finland var över medeltalet med en procent på 41 %. (EUMC, 2005, s. 13–14)

En undersökning gjord av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) 2015, visar att rasism och intolerans sprids snabbt fastän Europeiska unionen och medlemsländernas regeringar försöker arbeta emot det. FRA anser att medier och internet är en stor orsak till att spridningen av intolerans sker snabbt. FRA intervjuade minoriteter och invandrare i hela Europeiska unionen. I undersökningen deltog totalt 23 500 människor. Resultatet visade att 37 % av invandrarna och minoriteterna personligen hade upplevt diskriminering och 12 % hade upplevt rasism. (FRA, 2015, s. 2–6)

Sammanfattningsvis så tenderar de ungas attityder påverkas av omgivningen. Yngre barn tenderar att ha mindre negativa attityder till invandrare än ungdomar och unga vuxna, men generellt sett är unga i Norden positivt eller neutralt inställda till invandrare. Flera undersökningar visar att pojkar tenderar att ha mera negativa attityder till invandrare än flickor och uttrycker mera rasistiska samt främlingsfientliga uttryck.

4 Metod och genomförande

I detta kapitel presenterar jag syftet och forskningsfrågorna för avhandlingen. Vidare presenteras tidigare forskning. I kapitlet beskrivs även den kvalitativa forskningsansatsen, hur undersökningen är genomförd och hur valet av respondenter gjordes.

4.1 Problemprecisering

Syftet med avhandlingen är att undersöka elevers uppfattningar om varför unga tenderar få en mera negativ attityd till invandrare när de kommer in i tonåren.

Forskningsfrågorna är

- Varför tror elever i årskurs 9 att man tenderar få en mera negativ attityd till invandrare när man blir äldre?
- När tror elever i årskurs 9 att det sker en ändring i attityden till invandrare?
- Finns det en skillnad i attityder till invandrare mellan pojkar och flickor i årskurs 9?

4.2 Kvalitativ metod

Då man ska bestämma vilken metod man ska använda sig av, måste man se på sitt syfte och sina forskningsfrågor. (Stukát, 2011, s. 34–40) Man måste välja den lämpliga metoden utgående från sin undersökning (Larsson, 1986, s. 8). Jag har valt använda mig av en kvalitativ forskningsansats, den fenomenografiska forskningsansatsen.

Den kvalitativa metoden används när man vill beskriva fenomen, olika slag av fallstudier och om man vill förstå hur människor tänker eller agerar. Kvalitativa datainsamlingsmetoder ger ofta ett djupare resultat. De vanligaste metoderna inom kvalitativ forskning är intervjuer eller observationer. (Stukát, 2011, s. 34–40) Man samlar in mycket information och går in på djupet

på ämnet. Ofta används öppna frågor om olika fenomen. (Holme & Solvang, 1997, s. 13–14) Forskaren analyserar materialet och söker efter likheter och olikheter samt försöker ge en vetenskaplig förklaring till resultatet. (Kvale, 1997, s. 11) Det finns flera olika forskningsansatser som kan användas inom den kvalitativa metoden, till exempel den hermeneutiska ansatsen, den etnografiska ansatsen och den fenomenografiska ansatsen.

4.3 Den fenomenografiska forskningsansatsen

Jag har valt att använda mig av uppsats som instrument. Jag bad eleverna att skriva om sina egna uppfattningar kring ämnet, det vill säga att jag använder mig av en fenomenografisk forskningsansats.

Fenomenografin utvecklades av den tyske filosofen Edmund Husserl i början på 1900-talet och härstammar från filosofin (Justesen & Mik-Meyer, 2011, s. 17). Fenomenografi koncentrerar sig på att beskriva människors uppfattningar av fenomen i omvärlden genom att beskriva, analysera och tolka dem (Uljens, 1989, s. 7–10). Syftet är att få fram variationer i hur människor har upplevt olika fenomen och beskriva hur det framstår för människorna, men man är inte ute efter en förklaring till varför och hur något egentligen är (Larsson 1986, s. 13.) Till exempel inom pedagogiken undersöker man på vilket sätt och vad man lär sig, istället för hur mycket man lär sig. De vanligaste metoderna är observationer, intervjuer och uppsatser. Det är vanligt att använda sig av öppna frågor där informanten ska uttrycka sig med egna ord. (Marton & Booth, 2000, s. 145–176)

När man väljer sina respondenter inom fenomenografisk forskning söker man sig till specifika grupper, grupper som är relevanta för problemställningen. När man väljer hur många respondenter man behöver ska man tänka på två faktorer: vill man ha möjlighet att få så många olika svar som möjligt eller vill man se djupare på några enstaka svar. (Larsson, 1986, s. 29–30)

Det är mycket vanligt att kategorisera sitt material som forskaren samlat in. Kategorierna kallas för beskrivningskategorier och är ett verktyg som hjälper forskaren att analysera sitt material. Genom att kategorisera respondenternas svar, kan man visa de kvalitativa skillnaderna hos deras uppfattningar av fenomenet. Det vill säga att det är viktigare att presentera variationen i

uppfattningarna som finns, än att presentera hur många som har en viss uppfattning. (Larsson, 1896, s. 24–25, 31–32) Det finns kriterier för kategorierna som de bör ha: kategorierna skall ha en tydlig relation till fenomenen, kategorierna skall ha en logisk relation till varandra och så få kategorier som möjligt skall användas. (Marton & Booth, 2000, 2. 163)

Problemet med fenomenografisk forskning är forskarens egen tolkning av svaren. Forskaren kan stärka trovärdigheten för sina resultat genom att presentera citat från respondenternas svar. Citaten illustrerar och fördjupar även resultaten samt tydliggör gränserna för de olika kategorierna bättre. (Larsson, 1896, s. 39)

4.4 Undersökningens genomförande

4.4.1 Val av respondenter

För att skapa variation i min undersökning har jag valt att samla in mitt material i två olika skolor: en skola i urban miljö och en skola ute på landsbygden. Eleverna gick i årskurs nio och undersökningen gjordes i oktober. Eftersom gruppdynamiken i klassen kan påverka svaret har jag också valt att samla in material i flera klasser i samma skola. I den urbana skolan samlade jag in material i tre klasser och i skolan på landsbygden i två klasser. Totalt svarade 87 elever på enkäten.

4.4.2 Datainsamlingsmetod

Inom den fenomenografiska ansatsen är den vanligaste datainsamlingsmetoden intervju (Marton & Booth 2000, s. 171). Jag har dock valt att använda mig av skriftliga öppna frågor som insamlingsmetod. Eleverna fick svara på tre öppna frågor och till hjälp fanns det en kort introduktion till frågorna. Detta för att jag ville att eleverna skulle skriva ner ett ärligt svar utan att bli påverkade av mej eller någon annan i klassen. Idén till inledningen fick jag från Sofia Björnis magisteravhandling (2013), som i sin tur hade fått idén av Bäckströms och Packalens (2005) magisteravhandling.

Jag uppmanade eleverna att skriva ner så mycket som möjligt på 20 minuter. Jag läste inledningen och frågorna högt, samt förklarade orden attityd och invandrare (bilaga 1). Eleverna fick skriva i löpande text eller i punktform. Eleverna fick veta att varken stavning eller

grammatik spelade någon roll. De fick även veta att svaren varken skulle bedömas eller läsas av deras lärare.

4.5 Analys och tolkning av data

Vid analys av data inom fenomenografiska forskningsansatsen, säger Larsson (1986, s. 31) att man söker variationen i uppfattningarna. Han skriver att man kritiskt ska granska de kategorier man sakta formulerar fram. Man söker hela tiden efter likheter och skillnader.

Jag har valt att utgå från Uljens (1989, s. 44) modell. Han har utvecklat tre steg som ska vara till hjälp i analysen. Steg ett är att utifrån forskningsfrågorna söka relevanta svar man har fått av respondenterna. Steg två är att analysera svaren i sammanhanget. Steg tre är att jämföra teman som förekommer i svaren. Uljens nämner även att de teman man hittar i respondenternas svar kommer fram i processen medan man arbetar med sitt material.

Jag läste först igenom alla svar och delade in dem enligt kön på samma gång. Sedan läste jag igenom dem på nytt och började analysera respondenternas svar genom att söka efter likheter och olikheter i texterna. Utifrån forskningsfrågorna kunde jag urskilja teman som var relevanta för min avhandling. Jag insåg ganska snabbt att flera respondenter hade skrivit om flera olika teman och började anteckna med hjälp av en Excelfil. I Excelfilen skrev jag ner de utsagorna som liknade varandra i egna kolumner och märkte dem med en färg, som representerade könet de hade angett. Efter flera omplaceringar och tolkningar kom jag fram till namn på kategorierna som svarar på forskningsfrågorna.

4.6 Validitet, reliabilitet och etik

För att visa kvaliteten i undersökningen används greppen validitet och reliabilitet. Målsättningen är att få så reliabel och pålitlig information som möjligt. Med reliabilitet avser man hur noggrant man har utfört och bearbetat sin information. Validitet innebär att man är beroende av vad man mäter och hur det kommer fram i frågeställningarna. (Holme & Solvang, 1997, s. 163)

Det är hög *reliabilitet* om resultatet av undersökningen ger ungefär samma resultat som tidigare forskning inom samma ämne (Holme & Solvang, 1997, s. 164). Kvale och Brinkmann (2014,

s. 295) påpekar att det som kan leda till en forskning som inte är reliabel, är om forskaren oavsiktligt har inverkan på svaren, till exempel i olika formuleringar.

Validitet kan också kallas giltighet, sanning och styrkan i undersökningen. Om undersökningen har hög validitet ska man kunna försvara, övertyga och argumentera för ett välgrundat resultat (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 296).

En fråga som uppstår i en kvalitativ undersökning är frågan ”Hur vet man att intervjupersonen ger en sann beskrivning?” Man kan dra slutsatsen att om respondenterna ger samma svar och forskaren kommer till samma resultat med olika vinklade frågor är forskningen reliabel. (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 274–175). Jag kan endast spekulera i om jag har påverkat resultaten när jag samlade in respondenternas svar.

Som insamlingsinstrument har jag använt mig av öppna frågor. För att påverka svaren så lite som möjligt läste jag instruktionerna på ett neutralt sätt och med monoton röst för eleverna. Detta för att undvika påverkan genom tonfall och kroppsspråk. Trovärdigheten i min undersökning är hög eftersom jag har fått svar på mina forskningsfrågor. Eftersom jag har arbetat noggrant med min analys av svaren och gjort en omsorgsfull kategorisering, anser jag att min undersökning är tillförlitlig. För att förstärka tillförlitligheten har jag infogat citat från respondenternas uppsatser.

När man forskar och gör undersökningar finns det en hel del etiska frågor. Kvale och Brinkmann (2014, s. 99–100) har tagit fram sju etiska frågor man skall tänka på när man forskar. Syftet ska vara att förbättra den mänskliga situationen, man ska säkra konfidentialiteten, man ska ha en lugn och neutral miljö samt man måste se till att den utskrivna texten är konfidentiell. Dessutom måste man bestämma sig för om respondenterna ska ha inflytande över hur deras svar tolkas. Man ska som forskare även redovisa säkrat och verifierat resultat. Till sist ska rapporteringen göras konfidentiellt och enligt resultatet.

Attityder kring invandrare är ett aktuellt tema. Läroplanen för den grundläggande utbildningen i Finland poängterar att man i skolan ska arbeta med attityder, förståelse och respekt för olika kulturer och människor. Därför kan mitt syfte och mina resultat bidra till att förbättra medvetenheten kring ämnet. Respondenternas uppsatser har blivit behandlade konfidentiellt. Alla svar var anonyma. Det är endast jag som har läst dem och av de citat som jag använder

mig av kan man inte urskilja enskilda personer. Eftersom eleverna arbetade med god arbetsro i en bekant miljö anser jag att insamlingsituationen var god.

5 Resultatredovisning

I detta kapitel presenterar jag mina respondenter, jag redogör för hur resultatredovisningen är uppbyggd och efter det kommer resultatet att presenteras båda forskningsfrågorna för sig.

Resultatredovisningen grundar sig på forskningsfrågorna som presenteras i kapitel fem. Resultaten på forskningsfrågorna presenteras var för sig. Materialet är samlat i två skolor. Skola A är en skola i en urban miljö och skola B är en skola på landet. Eftersom det inte finns skillnader i åsikterna, presenteras skolorna inte skilt för sig i resultatet. Jag har gjort en tematisk analys av det insamlade materialet. Jag har tagit fram olika teman som kommit fram i flera av respondenternas svar. Alla citat är tagna direkt ur respondenternas svarsblanketter och är inte omskrivna. Av de 87 respondenter kan en och samma respondent ha uttryckt flera olika åsikter och det kommer även att synas i resultatet. Det finns således flera utsagor än respondenter. Svaren på forskningsfrågorna presenteras i ett avsnitt för sig.

Frågorna som respondenterna svarade på var:

Olika undersökningar har visat att barn i de lägre årskurserna har mera positiva attityder till invandrare än de unga i de högre årskurserna. Undersökningarna visar att de äldre har mera negativa fördomar, medan yngre vill vara kompis med alla.

- *Varför tror du att det finns en skillnad mellan dessa två grupper?*
- *Vad tror du är det som påverkar de ungas attityder?*
- *När tror du att förändringen mellan positiva och negativa attityder sker? Vid en specifik ålder? Vid ett specifikt tillfälle eller en händelse?*

5.1 Varför tenderar unga att få en mera negativ attityd till invandrare när de blir äldre och vad är det som påverkar ändringen av attityden?

I det här avsnittet redogör jag resultaten för den första forskningsfrågan. För att underlätta presentationen har jag benämnt kategorierna a–k. Jag är medveten om att kategorierna i presentationen är mycket nära varandra, men har valt att behålla dem på följande vis för att visa specifika detaljer och en bredd i respondenternas svar.

Tabell 1.

	Uppfattad orsak till förändring av attityder	Procentenhet av svaren
A	Skillnad i tillgång till information	18 %
B	Möjlig vänskap	15 %
C	Influenser av media och nyheter	13 %
D	Influenser av omgivningen, vuxna och lärare	12 %
E	Andras fördomar	12 %
F	Gruppsyck	10 %
G	Kulturskillnader och härkomst	7 %
H	Rädsla och våld	6 %
J	Sympati och empati	2 %
K	Egen erfarenhet	1%
I	Övriga	4 %

A. Skillnad i tillgång till information

Många respondenter uppger i sina svar att de äldre har bättre tillgång till information, totalt 18 % och att det är orsaken till att de yngre generellt har en positivare attityd till invandrare.

” De äldre har djupare förståelse och mera information ”

”Då man är äldre förstår man och kan ta in information bättre ”

”De ungas begränsade information och deras föräldrars åsikter.”

Flera uppger att eftersom de yngre inte har fått information om situationen så förstår de inte de olika konsekvenser som invandring för med sig och inser därför inte att invandring är något negativt. Respondenterna har nämnt olika ekonomiska konsekvenser och konsekvenser i

samhället. Det finns också respondenter som endast skrivit att de yngre inte förstår konsekvenserna utan att specificera vilka.

”Yngre förstår inte de ekonomiska konsekvenserna som följer med invandring”

”När man är äldre tänker man mera på konsekvenserna och vet mera hur det påverkar samhället”

B. Möjlig vänskap

Det var 15 % av respondenterna som nämnde något som föll under temat vänskap. Respondenterna nämnde att de yngre ser alla barn som vänner och att de inte ser skillnad på varifrån man kommer. De nämnde också att de äldre tänker mera på vem man är vän med och att det är svårare att bli bra vänner med någon när man blir äldre.

”Yngre ser det som en ny kompis till klassen.”

”När man är mindre tänker man inte lika mycket på kompisgängen eller vad de har för hudfärg.”

”De yngre har kanske haft invandrare på dagis och från början inte sett någon skillnad. Det har inte de som nu går i högstadiet”

”När man är äldre är det svårt att släppa med någon ny som inte har varit med förut”

C. Influenser av media och nyheter

Påverkan av olika slag av media och nyheter nämndes av 13 % av respondenterna. Tidningar, reklam, TV- och radio-nyheter och artiklar förekom i svaren.

”De äldre har hört om invandrare på nyheter, hemma och sociala medier”

”Invandrare har fått dåligt rykte från tv, radio med alla krig”

”Mycket av fördomarna kommer ifrån vad de hört av sina vänner och sätt på sociala medier”

Respondenterna skriver specifikt att man blir påverkad av åsikterna på olika sociala medier och på internetet.

”Man blir påverkad av olika intryck från sociala medier”

”Mycket kommer från sociala medier och vuxna som ger unga deras åsikter. De yngre har inga sociala medier....”

”När de unga får kontakt med internet och resten av omvärlden”

D. Influenser av omgivningen, vuxna och lärare

Omgivningen, vuxna och lärare nämnde 12 % av respondenterna som en orsak till att de yngre tenderar att ändra åsikt om invandrare när de blir äldre. Respondenterna uttrycker sig på olika sätt. En del tycker att lärarna och föräldrarna hade positiva attityder och att de som nu är yngre har fått en annan uppfostran än de som nu är äldre.

”De yngre har lärts upp på ett annat sätt än oss”

Andra skriver att de vuxna för vidare sina positiva åsikter till de unga, men när man blir äldre börjar man tänka själv och då ändras ens åsikt.

”Som yngre accepterar man det vad ens föräldrar säger och när man blir äldre börjar man tänka själv”

”Man blir påverkad av föräldrar, vänner, nätet, vad som är acceptabelt, tonåringar vill ofta rebella mot normer och sina föräldrar”

Det fanns också de som anser att de vuxnas åsikter speglas i de äldres attityder.

”Hemma kanske man ser rasistiska saker, då ändrar man åsikt”

”Barns åsikter är ofta samma som föräldrars åsikter”

”Beror på hur saker bemöts och vilken attityd man ger frågan. Hur man pratar om det hemma och hur ofta man diskuterar det”

E. Andras fördomar

Fördomar tycker 12 % av respondenterna var en orsak till att de äldre tenderar att ha mera negativa attityder. Fördomarna respondenterna skrev om är bland annat stölder, ekonomiska orsaker och våld. De skriver även att fördomarna har sin grund i sociala medier, föräldrar och vänner.

”Människor är rädda för att de inte känner till andra folkgrupper, därför har äldre mera fördomar”

”De äldre tycker att invandring för med sig våld, tiggeri och fattigdom”

”Mycket av fördomarna kommer ifrån vad de hört av sina vänner och sätt på sociala medier”

F. Gruppsyck

Det är 10 % av respondenterna som nämner gruppsyck. De nämner bland annat att högstadiet, som en tid då gruppsycket börjar bli aktuellt.

”Jag tror att det blir mera gruppsyck i högstadiet och då kan det finnas en som inte tycker om invandrare och så finns de som bara håller med”

”Vissa i högstadiet kanske tror de är tuffa om de inte gillar invandrare och vissa kanske ändrar attityd bara för att de har sett olika saker”

Det fanns också respondenter som skriver att man uttrycker rasistiska eller elaka uttryck som en grupp.

”På högstadiet låtsas vissa att de är coola och uttrycker elaka saker tillsammans”

”De äldre skämtar och vill visa för sina kompisar skämt om rasism”

Respondenterna skriver även att man hellre faller för grupptricket än själv eventuellt bli utsatt för mobbning.

”Man kanske blir mobbad av sina klasskamrater när man är äldre, om man inte tycker som dem”

”Om en utländsk person kommer med konstiga klädstil börjar man fundera om man kan vara kompis med personen och om man blir ute och blir mobbad”

G. Kulturskillnader och härkomst

Kulturskillnader och härkomst kommer fram i 10 % av respondenternas svar. I svaren nämner respondenterna att speciellt de yngre inte förstår skillnad på härkomst och att det blir tydligare när man blir äldre.

”De ser att det inte finns någon skillnad mellan ras, kultur och allt där emellan yngre bryr sig inte om hur man ser ut och ser inte skillnad på olika människor”

Förklaringar till att de äldre har mera negativa känslor var oftast rädsla för främmande kultur.

”De äldre barnen kanske känner att deras samhälle hotas av nya folk och kulturer. Jag tror också att de kan vara rädda för att de är annorlunda”

H. Rädsla och våld

De kommer även fram rädsla för det främmande och rädsla för våld. Det var 6 % av respondenterna som nämnde det här.

”Om man har hört att en folkgrupp har gjort terroråd, så kan man tro det om alla som kommer från samma folkgrupp”

”Äldre tycker att människor i det egna landet förlorar jobb pga invandrare”

Flera skriver att man blir rädd för att det som man ser och hör om invandrare på nyheter på radio och TV.

"I de högre årskurserna blir man säkert lite rädd för dem pga det man har sett på nyheterna"

"När man är äldre början man följa med på nyheterna och hör om bilbränder"

I. Sympati och empati

Det är ett fåtal respondenter som nämner eller uttrycker empati eller sympati. Det förekommer i 2 % av respondenternas svar.

"När man växer upp med tankesättet 'alla borde ha det bra', så vill man det verkligen."

"När man väl har sett världens ondska och själva blir rädd och oviss kan empatin lätt lida"

"Som äldre borde man bryr man sig mera om människor"

J. Egen erfarenhet

Det är 1 % av respondenterna som skriver om händelser som de själva varit med om eller som de har hört att någon har varit med om.

"När man är äldre börjar man hänga på stan och uppleva saker"

"Man blir lite vuxnare och börjar förstå saker som man inte tidigare har förstått. Man märker att de har ett annat temperament och kan bli aggressiva, av egen erfarenhet."

K. Annat

Kategorin annat är en blandning av olika svar från respondenterna. Dessa är enstaka kommentarer som ingen annan nämner.

"Det finns också blyga invandrare"

"Alla tänker på olika sätt"

5.2 När tror unga att det sker en ändring i attityden till invandrare?

I det här avsnittet redogör jag för resultaten av den andra forskningsfrågan.

Jag analyserade svaren och kom fram till sju teman som presenteras i tabell 2. För att underlätta presentationen har jag benämnt kategorierna a–g. Kategorierna ligger nära varandra och jag har med avsikt valt det. Jag anser att resultatet får en tydligare presentation på detta sätt.

Tabell 2

	Namn på kategorin	Procentenhet av svaren
A	I en specifik ålder eller puberteten	27 %
B	När man tar del av nyheter och sociala medier	17 %
C	När man byter från lågstadiet till högstadiet	16 %
D	Vid en specifik händelse	13 %
E	När man mognar	11 %
F	Beroende på ens vänner	7 %
G	Övrigt	9 %

A. I en specifik ålder eller puberteten

Det är 27 % av respondenterna som skriver att förändringen i attityden sker vid en viss ålder. Åldern varierade från tio till tjugofem eller när man kommer in i puberteten.

”När man börjar komma upp mot 12 för då börjar man bry sig om sitt utseende och hur andra ser ut”

”När man är mellan 10-18, då far man utomhus mer och träffar allt flera människor från världen”

”När man är i puberteten, det händer mycket i hjärnan då”

”I puberteten början man ifrågasätta saker och ting”

B. När man tar del av nyheter och sociala medier

Det är 17 % av respondenterna som tror att ändringen till attityden till invandrare sker när man börjar ta del av nyheter och sociala medier. Respondenterna tar inte upp ett specifikt medium där detta skulle ske.

”När du börjar följa nyheter, då förstår man samhället bättre”

”När man hör om bomber och flygattacker på nyheterna”

”Kanske någon influencer säger sin åsikt på nätet och vad den tycker och man ser upp till den”

”När man far på nätet. Fördomar och rasistiska åsikter kan lätt spridas genom nätet”

C. När man byter från lågstadiet till högstadiet

Det är 16 % av respondenterna som anser att det var övergången från lågstadiet till högstadiet som gör att man ändrar åsikt. Ofta nämner respondenterna att det är de nya bekantskaperna i högstadiet som är med påverkar.

”När man börjar högstadiet, för att man blir medlem i ett nytt gäng som gör att man ändrar enligt deras åsikter så att man inte ska bli mobbad”

”Vid bytet mellan låg och högstadiet. I högstadiet blir man utsatt för gruppträck och man vill passa in.”

”I högstadiet, om man skämtar om olika folkgrupper och om någon invandrare betser sig annorlunda”

D. Vid en specifik händelse

Vid en specifik händelse är det 13 % av respondenterna som nämner. Händelserna som nämns är ofta våld eller stölder.

”När någons cykel blivit stulen eller när någon varit med om inbrott”

”När man varit runt invandrare ett tag vet man hur de är och hur de beter sig, då kan man bli irriterad”

”Det sker nog en förändring när man sett någon få stryk eller ett slag av en invandrare”

E. När man mognar

Det var 11 % av respondenterna som tror att man ändrar attityd då man mognar. Ingen skriver dock vad det innebär att mogna eller vid vilken ålder man mognar.

” Man mognar och skapar sina egna åsikter”

”När man mognar och börjar ifrågasätta, det handlar om att inte alltid tänka samma som man blir lärd av de vuxna”

F. Beroende på ens vänner

Vänner och gruppsyck nämns av 7 % av respondenterna. Det är många som är rädda för att bli utanför.

”När man blir äldre börjar man tänka på vad andra tycker och faller lätt för gruppsyck”

”Det beror på vännerna runt omkring en, man blir likadan”

G. Andra orsaker

Andra orsaker som respondenterna nämner utgjorde 9 % av svaren

” Vet inte, har ingen inställning till invandrare, har ingen personlig erfarenhet”

”Det beror helt på hur man har blivit uppfostrad, ingen föds med hat”

”Om man har umgåtts med invandrare sedan man varit litet, så får man nog inga fördomar mot någon invandrare alls”

5.3 Finns det en skillnad mellan flickor och pojkars attityder till invandrare

I det här avsnittet redogör jag för den tredje forskningsfrågan.

Av 87 respondenter uttrycker 27 stycken sig på ett sätt som kan tolkas att de har en negativ attityd till invandrare. Det betyder att 30 % av respondenterna har negativa attityder till invandrare. Det är 17,8 % av flickorna och 42,2 % av pojkarna som uttrycker sig på detta sätt. Ingen respondent uttrycker en positiv attityd till invandrare och resten av respondenterna framkommer som neutrala. De negativa attityderna förekommer genom rasistiska uttryck, negativa fördomar, rädsla för det okända och främlingsfientlighet.

Fördomarna som respondenterna uttrycker handlar ofta om våld. Akter som tas upp är stölder, slagsmål och vandalisering. Följande är exempel på respondenter som uttrycker sina egna fördomar om invandrare:

”Äldre invandrare är uppkäftiga och tycker om att slåss och de kommer till vårt land som om de skulle ha levt hela sitt liv här.”

”De stjälar från butiker och stjälar cyklar”

”Självt bryr jag mej inte om flyktingar kommer, så länge de inte gör något dumt eller förstör”

”Från TV, radio osv. har jag sett alla krig, det passar inte in här.”

Jag har valt att tolka rädsla för det främmande och okända som en negativ attityd. Rädslan uttrycks som en fördom och främlingsfientlighet. Följande är citat från respondenter som uttrycker rädsla för det främmande och okända:

”Utländska barn inte är som finländska, de betar sig olikt och ser inte lika ut och talar inte samma språk”

”De har annan kultur, utseende, vanor och sånt. De passar helt enkelt inte in, de är så annorlunda än oss.”

”Invandrare gillar att slåss och de mindre barnen förstår inte riskerna, av egen erfarenhet”

”De tar med sig terroristdåd och våldsamma demonstrationer”

Flera respondenter uppger att invandring för med sig fattigdom. I svarens nämns både att finländare måste sätta pengar på invandrarna eftersom de inte har pengar och att invandrare tar jobb från finländare som gör att de blir utan arbete.

”Jag har inget emot folk från andra länder, men tycker inte om när de flyttar hit för det behövs pengar för att ta hand om dom och staten har redan för lite”

”Invandrare för med sig våld, tiggeri och fattigdom.”

”Tycker att människor i det egna landet förlorar jobb pga invandrare”

Flera respondenter uppger i sina svar att de inte tycker om våld som respondenterna tycker invandrarna för med sig. Det finns respondenter som varit med om våld själva och respondenter som har hört om våldet via media eller vänner.

6 Diskussion

I detta kapitel finns en sammanfattning av resultaten av de tre forskningsfrågorna. Resultatet diskuteras utgående från forskningsfrågorna. Sedan förs det en metoddiskussion och slutligen ges det förslag på fortsatt forskning.

6.1 Resultatdiskussion

I detta avsnitt diskuteras forskningsfrågorna skilt för sig. För att ge en lättare överblick av diskussionen kommer den att utgå från kategorierna som presenterades i resultatredovisningen.

Varför tror elever i årskurs 9 att man tenderar få en mera negativ attityd till invandrare när man blir äldre?

Det som jag önskade att få fram med den första forskningsfrågan var respondenternas egna förklaring till varför unga tenderar att ändra attityd till invandrare när de blir äldre. Svaren på frågan var varierande och det var överraskande hur många olika orsaker de räknade upp. Utifrån svaren tog jag sedan fram elva kategorier, dessa kategorier kommer att diskuteras var för sig, men även samband, olikheter och likheter diskuteras.

Skillnad i tillgång till information

Respondenterna tror att den största orsaken till att man tenderar att ändra åsikt till invandare när man blir äldre är tillgången till information. De ansåg att de yngre barnen inte har tillgång till nyheter och kan då inte ta del av rapporter om olika händelser som är kopplade till invandring. Respondenterna ansåg också att de yngre inte kan tolka nyheterna och har därför inte heller en förståelse för konsekvenserna som de anser att invandringen medför. Konsekvenserna som respondenterna nämner tolkas som olika fenomen de har fått höra från sina föräldrar eller nyhetsrapporter.

Möjlig vänskap

Under kategorin möjlig vänskap kommer flera intressanta saker fram. Respondenterna anser att barn inte ser någon ytlig skillnad på varifrån olika människor kommer, men det här påståendet

stämmer inte överens med Raundalen och Lorentz (1995, s. 12-13, 23) som påstår att barn lär sig se skillnader på olika individer i två års ålder. Respondenter har även svarat att yngre barn är vana med att det finns flera barn med annan etnisk bakgrund och därför inte ser någon skillnad på olika individer. Detta kunde stämma eftersom det under 2010-talet har flyttat ett rekordantal människor med invandrarbakgrund till Finland (Statistikcentralen, 2018). Detta stöds av resultatet i undersökningen i kandidatavhandlingen av Makkee (2017, s. 24) där majoriteten av respondenterna i årskurs tre och fyra uttryckte handlingsberedskap till den nya eleven.

Influenser av media och nyheter

Nyheter rapporterar ständigt om olika kriser i världen och min tolkning är att dessa rapporter skrämmer respondenterna. Respondenterna skriver även att nyheter sprids snabbt på olika sociala medier. Influenser från media och nyheter är den tredje största kategorin som nämns av respondenterna. I läroplanen för den grundläggande utbildningen under kompetensområde fyra, multilitteracitet, beskrivs det hur eleverna skall utveckla ett kritiskt tänkande och en etisk läskunnighet (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 22). Jag tror att vi i skolan idag ännu mera borde fokusera på att granska nyheter och sätta dem i perspektiv samt tillsammans granska och jämföra informationskällor och lära sig att döma information. Speciellt eftersom tonen i media när det skrivs och pratas om invandrare har blivit mera negativ de senaste åren (Raittila, 2010, s. 67–73). Inrikesministeriet (2017) har gjort en undersökning där det har frågats efter från vilka medium respondenter har fått information om flyktingkrisen. Den största delen av respondenterna, 66 % svarade att de får sin information från YLE:s nyhetssändningar, ungefär 52 % av respondenterna får sin information från dagstidningar och ungefär 38 % av respondenterna får sin information från kvällstidningar. Endast 22 % av respondenterna söker information om invandrare på migrationsverkets egna hemsidor och 17 % från inrikesministeriets hemsidor. (Inrikesministeriet, 2017, s. 40–41) I denna studie kommer det inte fram från vilka nyhetskällor respondenterna får sin information om invandrare och det kan jag endast spekulera i, men eftersom båda skolorna där undersökningen är gjord befinner sig i Österbotten kan man anta att åtminstone en del av respondenterna får sin nyhetsrapportering från Vasabladet, Österbottens Tidning och Pohjalainen. I respondenternas svar kommer det tydligt fram att attityderna sprids genom sociala medier. Respondenterna nämner att det sprids speciellt mycket fördomar och dåliga rykten om både individer och olika etniska grupper. Här påpekar respondenterna att de yngre inte har tillgång till sociala medier och förblir därför omedvetna. I undersökningen gjord av inrikesministeriet (2017, s. 40 – 41) kommer det även

fram att endast 10 % av de som svarade på enkäten hade fått sin nyhetsuppdatering från sociala medier. De största nyhetsbyråerna både nationella och internationella (exempelvis HBL, YLE, Iltalehti, Reuters, The Guardian och BBC) har numera sina egna profiler på sociala medier och nyheterna kan spridas snabbt via delningar av privatpersoner, och därför kan andelen personer numera vara högre än 10 %, som det var år 2017.

Influenser av omgivningen, vuxna och lärare

Det är 12 % av respondenterna som nämner påverkan av sin omgivning och sina medmänniskor, speciellt ens föräldrar och lärare. Även i tidigare forskning har det kommit fram att unga blir påverkade av de vuxna i sin omgivning (Miklikowska, 2017, s. 626–648). Respondenterna nämner olika orsaker till detta, det finns respondenter som anser att de yngre barnen blir smittade av vuxnas positiva attityder, men sen när barnen blir äldre har de möjlighet att skapa sina egna attityder. De finns också de respondenter som anser att de vuxnas negativa attityder smittar av sig. Eftersom det är självklart att man blir påverkad av sin omgivning och att man bildar olika attityder utgående från sin omgivning och sin uppväxtmiljö är det viktigt att de vuxna är källkritiska och sprider fakta som stämmer (Wellros, 1998, s. 29).

Andras fördomar

De respondenter som tar upp influenser av andras fördomar beskriver bland annat hur man påverkas av andras fördomar. Det som skiljer sig från kategorin där jag beskriver hur respondenterna tror att vuxnas attityder påverkar är att i denna kategori nämner respondenterna specifikt fördomar. De beskriver bland annat hur människor sprider dessa fördomar och att dessa människor är rädda för det okända. I denna kategori tar respondenterna även upp vikten av sociala medier och hur snabbt det sprids fördomar via dessa.

Gruppträck

Respondenterna anser att gruppträck blir mera aktuellt i högstadiet och att man kanske ändrar sin åsikt gällande ämnet fast man inte vill. Det finns flera respondenter som skriver att det kan anses vara coolt att uttrycka sig rasistiskt eller elakt både på skämt och på allvar. Respondenter nämner också att man hellre faller för gruppträcket än själv blir utsatt. Det här fenomenet är mycket ledsamt men förståeligt eftersom ingen vill vara ensam. Genom att följa normerna har man en större chans att bli accepterad i gruppen och bryter man mot normerna riskerar man bli utstött av gruppen (s. 10–13, Harty & Harty, 2004). Som lärare borde man arbeta med att bryta dessa gruppträcksklickar. Det är viktigt att påpeka för eleverna hur viktigt det är att dra sina

egna slutsatser och stå för sina egna åsikter samt att ta reda på fakta om man är osäker på något. Det här ingår även i läroplanens kompetensområde ett, förmåga att tänka och lära sig (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 20).

Kulturskillnader och härkomst

Respondenterna menar att kulturskillnaderna blir mera tydliga när man blir äldre. Det är intressant att flera respondenter skriver att de yngre barnen är uppvuxna i ett mångkulturellt samhälle och är vana med det och att de yngre därför inte ser någon skillnad på olika människor oberoende av härkomst. En respondent använder ordet ras och skriver att yngre barn inte ser skillnad på olika människors raser men att äldre gör det. Användningen av ordet ras anses inte vara lämpligt och borde enligt mig inte användas längre.

Rädsla och våld

Under denna kategori kommer det fram att respondenterna tror att åsikten ändras när man får höra om våld och rädsla som invandrarna tar med sig från sina hemland eller har utfört i Finland. En respondent skriver också att om man hör om en folkgrupp som har utfört terroråd kan någon tro att alla ur samma folkgrupp skulle kunna göra samma sak. Stier (2009, s. 137) menar att främlingsrädsla är naturligt förekommande hos människor och att människan är reserverad och misstänksam mot det okända och nya. Stier nämner dock i samma kapitel att människan är nyfiken och intresserad av det okända. Respondenterna skriver även att när man blir äldre följer man mera med nyheter på radio och TV där det rapporteras om dessa händelser i världen.

Egen erfarenhet

Endast 1 % av respondenterna nämner att de tror att man ändrar åsikt på grund av egen erfarenhet. Respondenterna nämner att de själva har "hängt på stan" och upplevt att invandrare uppför sig dåligt och har därför ändrat sin åsikt.

När tror elever i årskurs 9 att det sker en ändring i attityden till invandrare?

En av frågorna som respondenterna skulle svara på var när de tror att ändringen från positiv attityd till negativ attityd sker, om det sker vid en specifik händelse eller vid en specifik ålder. Respondenterna svarade utförligt på denna fråga och jag fick mycket material att arbeta med.

Utifrån svaren har jag tagit fram sju kategorier, dessa kategorier kommer att diskuteras var för sig, även samband, olikheter och likheter diskuteras.

I en specifik ålder eller puberteten

Av respondenterna var det 27 % som svarar att de tror att förändringen sker när man når en viss ålder. Åldern som de nämner varierar men den åldern som respondenterna nämner mest är 13 och det är även kring den åldern som barn byter stadium och börjar i årskurs sju. En stor förändring sker i de ungas sociala umgänge när de kommer till årskurs sju. I de två skolorna där undersökningen är gjord samlas elever från flera olika lågstadier i högstadiet och naturligt skapas nya umgängesgrupper där nya normer bildas (Hanssen, 1998, s. 22). Genom att följa normer har man en större chans att bli accepterad i gruppen och om man inte följer dessa normer riskerar man att bli utlämnad (s. 10–13, Harty & Harty, 2004). Respondenter nämner även puberteten som en tid då attityden ändras. Det är allmänt känt att hjärnan utvecklas och hormonförändringar sker vilket även respondenterna nämner. En respondent nämner till exempel att man börjar ifrågasätta saker mera när man kommer in i puberteten.

När man tar del av nyheter och social media

I den näst största kategorin i den andra forskningsfrågan kommer sociala medier och nyheter fram igen. Det är 17 % av respondenterna som nämner detta. Tonen i traditionell media samt sociala medier har enligt Raittila blivit mera negativ under hösten 2008 och våren 2009 när det pratades om invandring. Tidigare skrevs det positivt om ett mångkulturellt samhälle och det goda med arbetskraft från utlandet. (Raittila, 2010, s. 67–73) En respondent skriver även att man blir påverkad av influensare på internet och att fördomar samt rasistiska åsikter sprids lättare på nätet. Den Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) har undersökt detta och kommit fram till att internetet är en stor orsak till spridningen av intolerans och rasism (FRA, 2015, S. 2–6). Här är det igen viktigt att poängtera att lärare måste handleda eleverna till att bli kritiska tänkare och hur man skall ta reda på fakta som stämmer. Vi skulle undvika många problem och missförstånd om människor inte skulle dra för snabba slutsatser när de ser provokativa rubriker. Wellros menar dock att det är sällan som ny information eller kunskap bidrar till en attitydförändring och anser att det är känslomässiga händelser, upplevelser eller erfarenheter som gör att attityden ändras (Wellros, 1998, s. 31).

När man byter från lågstadiet till högstadiet

Respondenterna nämner hur man hittar nya vänner och grupperna förändras när man byter från lågstadiet till högstadiet. Här kan man dra en koppling till gruppsyck, som kom fram i den

första forskningsfrågan till en av orsakerna till varför man ändrar åsikt till invandrare när man blir äldre. Det sker nya grupp fördelningar när flera olika lågstadier möts i högstadiet och dynamiken förändras. Det är även något som respondenterna själva nämner. En respondent skriver till exempel att man vill passa in och inte avvika från majoritetens åsikter vilket är ett praktexempel från Harty & Harty's text om normer i grupper (2004, s. 10–13).

Vid en specifik händelse

Det finns även respondenter som anser att attityden ändrar när man är med om en viss händelse eller får höra om en viss händelse. Som exempel tar respondenterna upp terrorattacker, stölder och våld. Den här kategorin kan man även koppla till Wellros syn på attitydförändring, det vill säga att attityden förändras när man är med om en känslomässig händelse eller upplevelse (Wellros, 1998, s. 31). Händelserna som respondenterna tar upp är stölder, slagsmål eller oroligt beteende av en invandrare.

När man mognar

Respondenter skriver att man börjar skapa mera åsikter och blir bättre på att ifrågasätta när man mognar. Ingen skriver dock vad det innebär att mogna eller vid vilken ålder mognaden sker.

Andra orsaker

En respondent skrev att om man har umgåtts med invandrare sedan man har varit liten har man inga fördomar mot dem. Vilket kan stämma eftersom fördomar handlar om att döma och dra slutsatser innan man har träffat en grupp av människor eller en enskild individ (Stier, 2009, s. 133).

Finns det en skillnad mellan flickor och pojkars attityder till invandrare?

Det är ungefär en tredjedel av respondenterna som uttrycker negativa attityder till invandrare i undersökningen. Frågorna på svarsblanketten (bilaga 2) var inte ute efter respondenternas egna attityder, men attityderna kom fram när svaren analyserades. Det finns svar där man kan se att respondenten svarade vad som kan anses vara politiskt korrekt, men på en metanivå kunde tolkas som en negativ attityd. Lahdenperä (2004, s. 15) skriver att man som medborgare i ett mångkulturellt samhälle ska kunna leva jämlikt och ha respekt för minoriteters behov och livsvärden. De respondenter som uttrycker negativa attityder, kan tolkas att inte kunna leva som medborgare i ett mångkulturellt samhälle enligt Lahdenperä. De skriver till exempel att invandrare är uppkäftiga, tar för mycket plats, stjälar, förstör och är annorlunda.

Det är 17,8 % av flickorna och 42,2 % av pojkarna som uttrycker en negativ attityd. Det vill säga att ungefär dubbelt så många pojkar uttryckte negativa fördomar. Tidigare forskning av Virrankoski och Smeds (2004, s. 426, 429–423) samt Björni (2013, s. 45–66) gjorde också sin undersökning på elever i årskurs nio. De använde sig en likande metod som används i denna studie och deras undersökning visar också att flickor tenderar att i allmänhet vara mera positivt inställda till invandrare än pojkar. En orsak kunde vara att flickor i allmänhet uppfostras till att bli mera omhändertagande och vårdande än och vi har olika förväntningar på hur flickor och pojkar ska bete sig för att uppfylla normen och därför kunde flickor visa mera empati och förståelse för olikheter (Magnusson & Marecek, 2010, s. 68).

Respondenterna uttrycker även en rädsla för det främmande. De skriver att invandrare betar sig på ett annat sätt, ser annorlunda ut, pratar ett annat språk, tycker om att slåss och tar med sig terroristdåd. Stier (2009, s. 137) skriver att en rädsla för det okända antas vara naturligt förekommande hos människor oavsett kön, etnicitet eller kultur och att vi av naturen är reserverade och misstänksamma mot det som är nytt och okänt. Jag vill igen lyfta fram hur viktigt det är med utbildning och lärarens roll i formandet av de unga speciellt eftersom respondenterna själva påpekar och är medvetna om att deras attityder påverkas av de vuxna.

6.1.1 Sammanfattning

De flesta elever i årskurs nio har en uppfattning om varför man tenderar att ändra åsikt när man blir äldre. Respondenterna är även medvetna om vilka åsikter som anses vara politiskt korrekta, men delar inte alltid den åsikten. Respondenterna tror att åsikterna påverkas av deras omgivning och har själva även upplevt detta. I linje med tidigare forskning tenderar pojkarnas attityd mot invandrare vara mera negativ än flickornas attityd.

Lika som Bentsen (2017) upplever jag att eleverna inte vet skillnaden på olika slags invandrare och immigranter. De verkar koppla orden immigrant och invandrare direkt till flyktingar. Jag tror att detta kunde vara på grund av den stora uppmärksamheten som flyktingkrisen med start från 2015 har fått i media. Det kommer även fram en del stereotyper i respondenternas svar. Respondenterna skriver även själva att stereotyperna är formade från omgivningen och nämner bland annat föräldrarna, kompisgänget och läraren som influenser. Miklikowska studerade i sin undersökning hur föräldrar och vänner påverkar attityderna och kom fram till att det är naturligt att omgivningen påverkar barnets attityder. Hon kom även fram till att speciellt barn och föräldrar som har en lägre socioekonomisk status har mera negativ attityd till invandrare.

(Miklikowska 2017, s. 626–648) Föräldrarnas tonfall på orden och kroppsspråk vid språkinläringen påverkar barnens attityder speciellt vid yngre ålder, men detta inte förklarar inte varför attityden tenderar att bli mera negativ när barnen blir äldre (Wellros, 1998, s. 29).

Genom hela svarsblanketten fram kommer det ett klar ”vi-de” tänkande. Speciellt i svaren där respondenterna uttrycker negativa attityder kom det fram ett etnocentriskt tänkande. En rädsla för det okända kommer också fram i respondenternas svar. Detta är i enlighet med Stier (2009, s. 137) som menar att främlingsrädsla är naturligt förekommande hos människor och att människan är reserverad och misstänksam mot det okända och nya. Respondenterna uttrycker att de är rädda för stölder, terrorattacker och fysiskt våld. Detta kan tydas som en ”vi-dem-syn”. Vi anser att de är olika och skiljer sig från oss. (Stier 2009, s. 114–116)

Respondenterna som svarar på enkäten generaliserar och överskattar likheter för individen invandrare (Stier 2009, s. 126–129). Forsman (2013, s. 68) påpekar att det är viktigt att i skolorna arbeta med stereotyper. Forsman förespråkar lärarledd diskussion i klassrummet. Hon skriver också att läroböcker i språk kan vara en bidragande faktor till stereotypa bilder, men menar att det är ett bra underlag för diskussion. Doyé (1999, s. 42) skriver att det är viktigt att lära sina elever att alla människor är individer och att alla är unika. Wellros (1998, s. 178) anser att medvetenheten om att alla är olika kan vara något negativt och något positivt. Hon anser att det tyder på att människan är intresserad av det främmande men att det även kan leda till diskriminering.

Att gå i en multikulturell skola där alla ska trivas kräver arbete. Det krävs kunskap och förståelse. Eftersom lärare i Finland gör ett mycket självständigt arbete spelar lärarens egen erfarenhet, kunskaper och sociala färdigheter en stor roll för den egna planeringen och utförandet. En bra lärare är medveten om kulturella bakgrunder och värderingar som ska beaktas i undervisningen, men ska göra det utgående från sina egna värderingar på ett professionellt sätt. (Sjöholm, Kansanen, Hansén & Krooksmark, 2011, s. 51–69) Enligt Lahdenperä och Sandström (2011, s. 92-110) är utmaningen för en lärare att skapa en uppmuntrande lärmiljö där alla elever kan utveckla sina åsikter, perspektiv och roller. Om läraren endast fokuserar på de elever som kommer från en annan kultur får inte eleverna med normkulturen en chans att utvecklas och uppleva olikheter. Tillsammans med skolans personal, borde eleverna träna på att umgås tillsammans med människor från olika ställen och skapa en trygg miljö för alla.

6.2 Metoddiskussion

Undersökningen är en kvalitativ undersökning. Som insamlings metod har skriftliga öppna frågor använts. En kvalitativ forskningsansats passar forskare som vill få en djupare förståelse för ett fenomen (Patel & Davidson, 1991, s. 118). Jag kunde även ha använt mig av andra instrument för att göra min undersökning, till exempel intervju, men för att minimera min påverkan av elevernas svar valde jag att använda mig av öppna frågor. På det sättet gav jag respondenten möjlighet att med en större frihet uttrycka sina åsikter utan att de känner sig dömda. Dock kan man aldrig veta säkert om detta är elevernas riktiga åsikter om och reaktioner på frågorna.

Eftersom jag har fått svar på mina forskningsfrågor och fått rika svar, kan man anta att undersökningens validitet är hög. Eftersom vårdnadshavarna på förhand fick veta om att undersökningen skulle äga rum och de bads ta kontakt om de hade frågor eller om de inte ville att deras barn skulle ta del av undersökningen kan man säga att undersökning var etisk. Ingen vårdnadshavare tog kontakt.

Genom att använda öppna frågor som insamlingsmetod kunde respondenternas anonymitet säkerställas. I avhandlingen har det inte presenterats vilka skolor jag har varit i. Vidare har jag frågat om forskningstillstånd av rektorerna på båda skolorna och fått tillstånd att få utföra undersökningen.

En svaghet med att använda öppna frågor som instrument var att inga följdfrågor kunde ställas åt respondenterna. Någon respondent kan ha haft svårt att uttrycka sig i text och därför endast skrivit ner ett kort svar. Jag försökte uppmuntra eleverna till att skriva så mycket som möjligt på 20 minuter och jag upprepade att det inte var viktigt med stavning eller grammatik. Påpekade även flera gånger att det endast är jag som läser deras svar och att de inte kommer att bli dömda eller bedömda för det de skriver.

Jag förväntade mej att denna metod skulle fungera, eftersom jag i min kandidatavhandling (Makkee, 2017) använde mej av liknande metod. Eftersom jag fick rikliga svar på de öppna frågorna, kan man dra slutsatsen att metodens trovärdighet är stark. Klimatet i klasserna var stundvis orolig när jag samlade in mitt material, men eleverna diskuterade inte med varandra

om vad de skrev på svarsblanketten. Respondenterna lyssnade på instruktionerna och jag förklarade utförligt varför jag var där och vad mitt syfte var med materialinsamlingen. Ordet attityd förklarade jag för respondenterna eftersom jag antog att det kan vara ett svårt begrepp. Vissa var även osäkra på vad immigrant betyder men jag valde att inte förklara. Detta för att inte styra respondenternas svar. Om jag skulle hade förklarat tror jag att svaren skulle ha sett ut på ett annat sätt. På det här sättet anser jag att jag fick ett mera ärligt svar och det synns tydligt vad respondenterna associerar med ordet immigrant. Nu i efterhand skulle jag ha satt till en fråga på min blankett och bett eleverna skriva en definition på ordet immigrant. På det sättet skulle deras svar kanske också ha sett ut på ett annat sätt och jag antar att de skulle ha reflekterat mera över vad begreppet egentligen innebär.

6.3 Förslag på fortsatt forskning

Under processens gång har många nya frågor kring elevernas uppfattningar kring immigranter uppstått. Den största frågan som jag själv funderade på redan under förarbetet och när jag läste tidigare undersökningar är varför pojkar tenderar att ha mera negativa fördomar än flickor (Virrankoski & Smeds, 2004; Björni, 2013). Finns det en förklaring på detta fenomen eller uttrycker sig pojkarna på ett annat sätt?

Under resultatredovisningen gång såg jag tydligt att flera respondenter inte vet vad begreppet invandrare betyder. Ett förslag på fortsatt forskning är handledning för lärare i hur de skall arbeta med de olika begreppen och fenomenen. Ämnet är känsligt och jag tror att många lärare tycker att det är svårt att diskutera dessa saker eftersom det finns så många olika åsikter och väcker mycket känslor hos olika människor.

Något som skulle vara intressant är att göra en longitudinell studie och följa elever från lågstadiet till andra stadiet. I denna studie kunde man fördjupa sig i respondenternas socioekonomiska status och se om deras åsikter ändras när de får mera utbildning. Man kunde även göra en jämförelse i attityderna mellan elever i gymnasiet och yrkesskola.

Litteraturförteckning

Arbets- och näringsministeriet. *Integration av invandrare förutsätter likabehandling och samarbete*. Hämtad 14.02.2019 <https://tem.fi/sv/integration-av-invandrare>

Arbets- och näringsministeriet. *Det finns internationellt intresse för försöket som påskyndar invandrarers sysselsättning*. Hämtad 14.02.2019 https://valtioneuvosto.fi/sv/artikeln-/asset_publisher/1410877/maahanmuuttajien-tyollistymista-nopeuttava-kokeilu-kiinnostaa-kansainvalisesti

Bentsen, B. M. A. (2017). *Attitudes towards immigrants among youth in Sweden*. Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare (MIM) Hämtad 11.02.2019 <https://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/25816/17.4%20Beint%20Magnus%20Aamodt%20Bentsen.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Björni, S. (2013). *Kulturmötet. Niondeklassares uppfattningar om att få en klasskamrat från ett annat land*. Opublicerad magisteravhandling. Vasa: Åbo Akademi.

Borgström, M. (2004). *Lärarens interkulturella kompetens i undervisningen*. I P. Lahdenperä (Red.), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. (s. 33–56). Lund: Studentlitteratur.

Doyé, P. (1999). *The intercultural dimension – Foreign language education in the primary school*. Berlin: Cornelsen Verlag.

European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (2005). *Majorities' Attitudes Towards Minorities: Key Findings from the Eurobarometer and the European Social Survey – Summary*. Wien, Manz Crossmedia GmbH & Co KG. Hämtad 06.03.2019 <https://fra.europa.eu/en/publication/2005/majorities-attitudes-towards-migrants-and-minorities-key-findings-eurobarometer-a-0>

Fassold, R & Connor-Linton, J. Cambridge University Press (2006). *An introduction to language and linguistics*. Cambridge University press.

Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur [e-publikation]. ISSN=1797-5387. Årsöversikt 2016, Figurbilaga 1. Den svenskspråkiga befolkningens andel och andelen personer med främmande språk som modersmål av hela befolkningen 1900–2016.

Helsinki: Statistikcentralen. Hämtad 23.3.2018
http://www.stat.fi/til/vaerak/2016/01/vaerak_2016_01_2017-09-22_kuv_001_sv.html

Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur [e-publikation].
 ISSN=1797-5387. Årsöversikt 2013. Helsinki: Statistikcentralen. Hämtad 23.3.2018
http://www.stat.fi/til/vaerak/2013/02/vaerak_2013_02_2014-12-10_tie_001_sv.html

Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur [e-publikation].
 ISSN=1797-5387. Årsöversikt 2016. Helsinki: Statistikcentralen. Hämtad 23.3.2018
http://www.stat.fi/til/vaerak/2016/01/vaerak_2016_01_2017-09-22_tie_001_sv.html

Finlands officiella statistik (FOS): Sysselsättning [e-publikation]. ISSN=1798
 5536. Bakgrundsuppgifter Om Arbetslösa 2013. Helsinki: Statistikcentralen. Hämtad
 14.2.2019
http://www.stat.fi/til/tyokay/2013/03/tyokay_2013_03_2015-10-02_tie_001_sv.html

Finlands utrikesministerium. Hämtad 12.03.2019 <https://intermin.fi/sv/migration>

Fredriksson, U & Wahlström, P. (1997). *Skola för mångfald eller enfald*. Stockholm: Legus förlag.

Gudykunst, W. & Kim, Y. (2003). *Communicating with strangers. An approach to intercultural communication*. Fjärde upplagan. New York, McGraw-Hill.

Haagensen, J. (2018). *Om grupper – egenskaper, utveckling, tillhörighet*. Vasa: Åbo Akademi.

Hanssen, I. (1998). *Omvårdnad i ett mångkulturellt samhälle*. Lund: Studentlitteratur.

Harty, B. & Harty, M. (2004). *Gruppens utvecklingspsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Hinton, P. R. (2000). *Stereotyper, cognition och kultur*. Lund: Studentlitteratur.

Holme, I.M. & Solvang, B.K. (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Inrikesministeriet (2017). *Kansalaismielipide: turvapaikanhakijat ja turvapaikkapolitiikka - Sisäinen turvallisuus*. Sisäministeriön julkaisu 9/2017. Hämtad 22.03.2019

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79477/09_2017_Kansalaismielipide%20Turvapaikanhakijat%20ja%20turvapaikkapolitiikka.pdf

Kauhanen, A., Lyytinen, J., Suomen itsenäisyyden juhlarahasto (2003). *Parasta ennen 01 01 2015: tulevaisuuden tekijät – Suomi 2015*. Sitra.

Kvale, S. & Brinkmann S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Latomaa, S. & Suni, M. (2011). Multilingualism in Finnish schools: *Policies and practices. Esti ja some-urgi keeleteaduse ajakiri*, 2-2, 111-135. Hämtad 20.02.2019 <http://jeful.ut.ee/public/flies/latomaa%20and%20suni%20111-136.pdf>

Larsson, S. (1986). *Kvalitativ analys – exemplet fenomenografi*. Lund: Studentlitteratur.

Lahdenperä, P. (1995). *Interkulturella lärandeprocesser*. HLS förlag.

Lahdenperä, P. (2004). *Interkulturell pedagogik – vad, hur och varför?* Lund: Studentlitteratur.

Lindholm, S. (2006). *Orient – Möten mellan islam och den arabiska kulturen*. Ekenäs: Söderström & C:o Förlags Ab.

Linnér, B. & Westerberg, B. (2009). *Att undervisa är att välja*. Lund: Studentlitteratur.

Lorentz, H. (2013). *Interkulturell pedagogisk kompetens – integration i dagens skola*. Lund: Studentlitteratur.

Lorentz, H. & Bergstedt, B. (red) (2006). *Interkulturella perspektiv – pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. Lund: Studentlitteratur.

Magnusson, E. & Marecek, J. (2010). *Genus och kulturer i psykologi. Teorier och tillämpningar*. Natur & kultur.

Makkee, F. (2017). *Elevers attityder till barn med invandrarbakgrund i klassrummet*. Opublicerad kandidatavhandling. Åbo Akademi, Vasa

Marton, F. & Booth, S. (2000). *Om lärandet*. Lund: Studentlitteratur.

Miklikowska, M. (2017). Development of anti-immigrant attitudes in adolescence: The role of parents, peers, intergroup friendships, and empathy. *British Journal of Psychology*, 108(3) s. 626–648.

Migrationsverket, Statistik för 2017: Betydligt färre asylsökande än föregående åren – drygt 2 100 asylsökande lämnade in en första ansökan. Hämtad 20.3.2018
https://migri.fi/sv/artikeln/-/asset_publisher/vuoden-2017-tilastot-turvapaikanhakijoita-selvasti-edellisvuosia-vahemman-ensimmaisen-hakemuksen-jatti-reilut-2-100-hakijaa

Nationalencyklopedin, *attityd*. Hämtad 25.4.2017
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/attityd>

Nationalencyklopedin, *ethnocentrism*. Hämtad 25.4.2017
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/ethnocentrism>

Nationalencyklopedin, *invandrare*. Hämtad 25.4.2017
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/invandrar> [e](#)

Nationalencyklopedin, *kulturkrock*. Hämtad 4.9.2018
<http://www.ne.se.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/ordbok/svensk/kulturkrock>

Nationalencyklopedin, *kulturmöten*. Hämtad 14.4.2017
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/kulturmöten>

Nationalencyklopedin, *Interkulturell*. Hämtad 25.10.2018
<https://www-ne-se.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/interkulturell>

Nationalencyklopedin, *Norm*. Hämtad 07.09.2018
<http://www.ne.se.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/norm>

Nemetz Robinson, G. L. (1988). *Crosscultural understanding*. Hemel Hempstead: Prentice Hall.

Palmberg, M. (1987). *Afrika i skolböckerna: gamla fördomar och nya*. Framtid för Afrika/SIDA.

Patel, R. & Davidson, B. (1991). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Psykologiguiden, *Multikulturell*. Hämtad 25.10.2018
<https://www.psykologiguiden.se/psykologilexikon/?Lookup=multikulturell>

Raittila, P. (2010). *Journalismin maahanmuuttokeskustelu: hymistelyä, kriittisyyttä vai rasismien tukemista?* S. Keskinen, A. Rastas & S. Tuori (Red). *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. (s. 67–76) Vastapaino: Nuorisotutkimusverkosto.

Raundalen, M. & Lorentzen, G. (1995). *Barn och rasism*. Lund: Studentlitteratur.

Scottish Government (2018). *Young People's Attitudes to Immigration: report on findings from Young People in Scotland Survey 2017*. Hämtad 08.03.2019
<https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/research-publication/2018/08/young-peoples-attitudes-immigration-report-findings-young-people-scotland-survey/documents/00539137-pdf/00539137-pdf/govscot%3Adocument>

Sjöholm, K., Kansanen, P., Hansén, S-E. & Kroksmark, T. (2011). *Ämnesdidaktik—en integrerad del av ämnesdidaktik*. I S-E. Hansén & L. Forsman (Red.). *Allmändidaktik—vetenskap för lärare* (s. 51–69). Lund: Studentlitteratur.

Soliamo, O. (2008). *Opettajien monikulttuurinen työ*. Annales Universitatis Turkeensis.

Starrin, B. & Svensson, P-G. (1994) *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Stensaasen, S. & Sletta, O. (2000). *Grupprocesser. Om inläring och samarbete i grupper*. Stockholm: Natur och Kultur.

Stephan, C. & Stephan, W. (1985). *Two Social Psychologies. An integrative approach*. Chicago: The Dorsey Press.

Stier, J. (2009). *Kulturmöten: en introduktion till interkulturella studier*. Upplaga 2. Studentlitteratur

Stier, J. & Sandström-Kjellin, M. (2009). *Interkulturellt samspel i skolan*. Lund: Studentlitteratur

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. 2 upplaga. Lund: Studentlitteratur.

Uljens, M. (1989). *Fenomenografi – forskning om uppfattningar*; Studentlitteratur Lund.

Utbildningsstyrelsen (2014). *Grundera för läroplanen i den grundläggande utbildningen 2014*. Utbildningsstyrelsen.

Virrankoski, O. & Smeds, J. (2004). *National Identity, nationalism, and ethnic prejudice among Finnish and Finland-Swedish ninth-grade girls and boys*. I Mietola, R., & Outinen, H (red.), *Kulttuuri, erilaisuus ja kohtamiset. Kasvatustieteiden päivien 2003 julkaisu 4/5*. (s. 425-433). Helsingfors: Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitos. Hämtad den 06.03.2019. <http://users.jyu.fi/~ptuomi/osa4.pdf>

Wellros, S. (1998). *Språk, kultur och social identitet*. Studentlitteratur.

Westerlund, I. (2015). Hermeneutik. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber

Bilagor

Bilaga 1

Bästa vårdnadshavare!

Mitt namn är Fanny Makkee och jag är femte årets klasslärarstuderande vid fakulteten för pedagogik och välfärdstudier vid Åbo Akademi. Jag håller på att skriva min magisteravhandling i pedagogik. Syftet med min avhandling är att undersöka varför det finns en skillnad mellan yngre och äldre elevers attityder till invandrare och varför det sker en förändring. Som handledare för arbetet fungerar FD Liselott Forsman.

För att kunna genomföra min undersökning, måste jag samla in material. Detta kommer jag att göra **Datum** i din dotters/sons klass. Jag kommer att be eleverna att besvara tre korta frågor. All information kommer att behandlas anonymt och konfidentiellt. Skolans eller stadens namn kommer inte att nämnas i min avhandling.

Vid eventuella frågor kontakta mig!

Med vänliga hälsningar

Fanny Makkee

fmakkee@abo.fi

Med detta informationsbrev ber jag er tillåtelse för att din dotter eller son ska få delta.

Om du tillåter din dotter/son att delta i undersökningen behöver du inte göra något.

Om du **inte** tillåter din dotter/son att delta i undersökningen, skriv under här nedan och returnera pappret till **lärarens namn**

_____ (elevens namn) får inte delta i undersökningen

_____ Vårdnadshavarens underteckning

Kön _____ Ålder _____

Språk som du pratar hemma _____

Olika undersökningar har visat att barn i de lägre årskurserna har mera positiva attityder till invandrare än de unga i de högre årskurserna. Undersökningarna visar att de äldre har mera negativa fördomar, medan yngre vill vara kompis med alla.

Varför tror du att det finns en skillnad mellan dessa två grupper?

Vad tror du är det som påverkar de ungas attityder?

När tror du att förändringen mellan positiva och negativa attityder sker? Vid en specifik ålder? Vid ett specifikt tillfälle eller en händelse?

Tack för ditt svar!